

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

สารนิพนธ์
ของ
วชิรา บุญเกื้อ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา
ตุลาคม 2553

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

สารนิพนธ์
ของ
วชิรา บุญเกิด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา

ตุลาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

บทคัดย่อ
ของ
วชิรา บุญเกิด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา
ตุลาคม 2553

วชิรา บุญเกิด. (2553). การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(ภาษาศาสตร์การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: อาจารย์ญาณิสา บุรณะชัยทวี.

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษารวบรวมสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ใช้ในปัจจุบัน ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของคนสองช่วงอายุและวิเคราะห์ การสูญหายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจาก 9 ตำบล ในอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้บัญชีรายการสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานจำนวน 35 สำนวนสัมภาษณ์ผู้ บอภาษา โดยแบ่งผู้บอกภาษาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 คือ ผู้ที่มีอายุ 55 ปี ขึ้นไป ช่วงอายุที่ 2 คือผู้ที่มีอายุ 15-20 ปี

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสองช่วงอายุมีความแตกต่างกันในการทราบความหมาย ของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานทั้ง 35 สำนวน ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ทราบความหมายของ สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ความหมายเดิมมากกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 พบการสูญหายของ สำนวนในผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 มากกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 รวมทั้งพบการเปลี่ยนแปลง ความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน 5 ประเภท ได้แก่ สำนวนที่มีความหมายกว้างขึ้น สำนวนที่มีความหมายแคบลง สำนวนที่มีความหมายดีขึ้น สำนวนที่มีความหมายเลวลงและสำนวน ที่มีความหมายขยับเคลื่อนย้าย

A STUDY OF NORTHEASTERN THAI DIALECT IDIOMS CHANGE

AN ABSTRACT
BY
WACHIRA BOONKUA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education degree in Educational linguistics
at Srinakharinwirote University

October 2010

Wachira Boonkua. (2010). *A Study of Northeastern Thai Dialect Idioms Change*. Master's Project, M.Ed. (Educational Linguistics). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Yanisa Buranachaitawee.

The purpose of this study were to document Northeastern Thai dialect idioms at the present, study semantic changes in Northeastern Thai dialect idioms in two generations and analyze Northeastern Thai dialect idioms loss. The data of the Northeastern Thai dialect idioms were collected from nine sub-districts in Khonsawan district, Chaiyaphum Province. A 35 Northeastern Thai dialect idioms List were selected to interview language informants whose ages were divided into two generations according to their ages: 1) over 55 years old and 2) between 15-20 years old.

The results of the study show that both generations of language informants realized the semantic meaning of 35 Northeastern Thai dialect idioms differently. The informants whose ages were over 55 years old realized the original semantic of Northeastern Thai dialect idioms more than the informants whose ages were between 15-20 years old. There were some idioms lost from the informants whose ages were between 15-20 years old more than from the other. The result also revealed that there were five semantic changes in Northeastern Thai dialect idioms: broadening, narrowing, amelioration, pejoration, and shift.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการ
สอบได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน ของ วชิรา
บุญเกื้อ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(อาจารย์ ญาณิสา บุรณะชัยทวี)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา เรืองจรรยา)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา เรืองจรรยา)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ปัญญาเมธิกุล)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ ญาณิสา บุรณะชัยทวี)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์การศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ อัครา บุญทิพย์)

วันที่ ตุลาคม พ.ศ. 2553

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาจากหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบ
ขอบพระคุณอาจารย์ ญาณิสา บุรณะชัยทวี ดร. สุพัตรา ทองกัลยา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรรณกานต์
ลิขิตรัตนพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา เรืองจรรยา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ปัญญาเมธิ
กุล และอาจารย์ Jeremy Perkins ที่กรุณาอุทิศเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดต่างๆอันมีค่า
ยิ่งต่องานวิจัย รวมทั้งอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์จนเกิดงานวิจัยนี้ ซึ่ง
คณาจารย์ทุกท่านมุ่งมั่นทุ่มเททำงานเพื่อศิษย์อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย แม้ว่าจะเกิดปัญหาใดๆขึ้นกับ
ศิษย์ทุกท่านยินดีให้การช่วยเหลือและสนับสนุนด้วยดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอเชิดชูเกียรติทุกท่านไว้
ณ โอกาสนี้

อนึ่งสารนิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จมิได้หากปราศจาก ผู้บอกภาษาสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน
ทุกๆท่านที่มีที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าในการบอกความหมายสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานซึ่งถือว่าเป็น
ข้อมูลที่สำคัญยิ่งในงานวิจัยนี้ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยทุกท่านไม่ว่าจะเป็น
ปราชญ์ชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยวิจัย นางหนูอาจ บุญเกื้อ ที่กรุณาอุทิศเวลาอันมีค่าของ
ท่านในการช่วยเหลือติดต่อประสานงานกับผู้บอกภาษาและการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้วิจัย จึงขอ
กราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพ่อ แม่ น้องสาว ญาติและเพื่อนๆทุกคน ที่คอยเป็น
กำลังใจและเป็นแรงผลักดันที่ดีให้แก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมาตลอดระยะเวลาการศึกษาและการทำ
สารนิพนธ์

วชิรา บุญเกื้อ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
สมมุติฐานในการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
สำนวน.....	6
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานและการเปลี่ยนแปลงของ สำนวน.....	8
การเปลี่ยนแปลงของภาษา.....	9
ภาษากับอายุ.....	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษากับอายุ.....	17
3 วิธีดำเนินการวิจัย	20
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	20
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	21
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	27
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	27
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	28

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	58
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	58
สมมุติฐานในการวิจัย.....	58
วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	58
ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	62
บรรณานุกรม.....	63
ประวัติผู้ทำสารนิพนธ์.....	67

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญของมนุษย์เนื่องจากมนุษย์ต้องติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นภาษาถือว่าเป็นสื่อกลางในการแสดงความรู้สึกนึกคิดจากผู้หนึ่งสู่ผู้หนึ่งและเมื่อมนุษย์มีวิถีชีวิตหรือพฤติกรรมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเป็นสาเหตุให้ภาษาต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงภาษาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหรือกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงภาษาเป็นวิวัฒนาการของภาษาจากสมัยหนึ่งมาสู่อีกสมัยหนึ่ง ภาษาที่มีผู้ใช้ผู้นั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาโดยการเปลี่ยนแปลงของภาษาจะเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงทางเสียง ไวยากรณ์ และความหมาย ยกเว้นการเปลี่ยนแปลงคำถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นง่ายที่สุดและเห็นได้ชัดเจนที่สุดสาเหตุเนื่องมาจาก “คำ” เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆในชีวิตจริงของคนทั่วไปที่สามารถมองเห็นได้ (วิไลวรรณ ขนิษฐานนท์. 2521: 130) หากกล่าวถึงปัจจัยทางสังคมที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษานั้นมีหลายปัจจัยด้วยกันอันได้แก่ การศึกษา ชนชั้นทางสังคม อาชีพ เพศ อายุ ถิ่นที่อยู่และชาติพันธุ์

“อายุหรือวัย” (age) ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงไป ดังที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2541: 30) กล่าวว่า “ผู้พูดที่อยู่ในวัยที่ต่างกันย่อมใช้ภาษาที่แตกต่างกัน เช่น ผู้พูดที่เป็นเด็กย่อมใช้ภาษาที่แตกต่างกับผู้พูดที่เป็นผู้ใหญ่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ภาษาแปรเปลี่ยนไปตามอายุของผู้พูดนั่นเอง” ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรพันธ์ บวรรักษา (2545) ได้ศึกษาไว้ว่าถ้าหากศึกษาตั้งแต่ภาษาของผู้สูงอายุไปจนถึงภาษาของคนอายุน้อย จะพบความแตกต่างของภาษาจากอดีตจนถึงอนาคตได้ โดยถือว่าภาษาของผู้พูดที่มีอายุมากที่สุดเป็นตัวแทนของภาษาในอดีต ภาษาของผู้พูดวัยกลางคนเป็นตัวแทนของภาษาในปัจจุบัน และภาษาของผู้พูดที่อายุน้อยเป็นตัวแทนของภาษาในอนาคต ดังนั้นการศึกษาภาษาของผู้พูดที่มีอายุต่างกันแต่ศึกษาในเวลาเดียวกัน จะทำให้เราเห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่กำลังดำเนินอยู่ (Change in progress) และการเปลี่ยนแปลงในเวลาเสมือนจริง (Change in apparent time) เปรียบเสมือนกับว่าเราได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาจริงๆ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2541: 39; อ้างอิงจาก Labov. 1972c. *Sociolinguistics Patterns*)

ดังจะเห็นได้การพูดของคนในยุคปัจจุบันนั้น มีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันออกไปตามช่วงอายุของผู้พูดเช่น คำว่า “กิน” ภาษาเด็กใช้คำว่า “หม่ำ” ในขณะที่ภาษาผู้ใหญ่ใช้คำว่า “กิน” หรือ “รับประทานอาหาร” นั้นหมายความว่าภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงประเภทหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงภาษา เช่นเดียวกับการใช้สำนวนของผู้พูดที่ต่างวัย

กันก็ใช้สำนวนที่แตกต่างกันออกไป แต่ความหมายของสำนวนยังคงความหมายเดิม เช่น ภาษาวัยรุ่นพูดว่า “เป็นไงถูกว่าจนหน้าแตกไปเลย” ส่วนภาษาผู้ใหญ่พูดว่า “เป็นไงถูกว่าจนเสียหน้าไปเลย” (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2541: 33) จากตัวอย่าง จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นใช้สำนวนที่เป็นสำนวนใหม่คือสำนวน “หน้าแตก” ในขณะที่วัยผู้ใหญ่ยังคงใช้สำนวนเก่าได้เป็นอย่างดีคือสำนวน “เสียหน้า” ซึ่งตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่า วัยของผู้พูดนอกจากจะทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับคำศัพท์แล้ว ยังส่งผลต่อการใช้สำนวนเช่นเดียวกัน

กล่าวได้ว่าปัจจัยด้านอายุเป็นตัวกำหนดการใช้ภาษาของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเสียงคำ ประโยคและความหมาย ที่ต้องเลือกใช้ในการสื่อสารให้เหมาะสมกับผู้ส่งสารและผู้รับสารเพื่อการสื่อสารเข้าใจที่ตรงกัน นอกจากการใช้ภาษาที่ถูกต้องจะทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้วนั้น อรรถรสในการสื่อสารก็ถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเหตุผลนี้เองที่ทำให้มนุษย์เราได้ประดิษฐ์คิดค้นถ้อยคำต่างๆทำให้เกิดความไพเราะและความลึกซึ้งทางภาษาขึ้นมาใช้ในการพูดหรือที่เรียกว่า “สำนวน”

“สำนวน” ถือว่ามีความสำคัญต่อการพูดอย่างยิ่งสังเกตได้จากสำนวนมากมายที่ปรากฏในภาษาต่างๆไม่ว่าจะเป็นสำนวนไทย สำนวนจีน สำนวนบาลี สำนวนภาษาอังกฤษ ยกตัวอย่าง สำนวนภาษาอังกฤษ เช่น “kick the bucket” แปลว่า ตาย นอกจากความไพเราะและความลึกซึ้งของถ้อยคำที่ใช้ในสำนวนแล้วสำนวนยังแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางด้านการใช้ภาษาที่เจริญก้าวหน้า รวมทั้งการใช้สำนวนยังเป็นการเพิ่มสีสันหรืออรรถรสในการสนทนามากขึ้น ทำให้เข้าใจความหมายได้รวดเร็วยิ่งขึ้นไม่ต้องอธิบายให้ยืดเยื้อ เช่นสำนวนไทยว่า “ปากตลาด” ทุกคนฟังแล้วเข้าใจว่าหมายถึง ปากจัด หากมีผู้พูดว่า “เจ้แมวปากตลาด” หมายความว่าเจ้แมวเป็นคนปากจัดนั่นเอง

ปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายที่ใช้สำนวนเพื่อการสื่อสารนั้น ได้มีผู้ใช้สำนวนเปลี่ยนจากความหมายเดิมอยู่มากอาจเนื่องจากเราไม่เข้าใจความหมายของสำนวน สาเหตุที่ทำให้เราไม่เข้าใจความหมายของสำนวนหรือใช้สำนวนในความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายเดิมนั้นอาจมีสาเหตุหลายประการด้วยกัน แต่สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงคำและความหมายของสำนวนเก่า เนื่องจากกาลเวลาผ่านไป วิทยาการก้าวหน้ามากขึ้น สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปจึงทำให้คนรุ่นใหม่ใช้สำนวนผิดตามความเข้าใจของตนเองซึ่งผิดแปลกไปจากสำนวนเดิม ตัวอย่างสำนวนไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงคำโดยใช้คำที่มีเสียงหรือความหมายใกล้เคียงกัน เช่น สำนวน “ปากได้” ปัจจุบันใช้กันว่า “ปากชั้ได้” ต่างกันที่สำนวนเดิมออกเสียงสระอะ ส่วนสำนวนปัจจุบันออกเสียงเป็นสระอะหรือสำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย เช่น “แก่แดด” เดิมหมายความว่า แก่เพราะแดดเผา ไม่ใช่แก่เองโดยปริยายหมายถึง คนแก่ที่ไม่สมเป็นคนแก่คือไม่น่านับถือ แต่ปัจจุบันหมายความว่าเด็กที่ทำตัวเป็นผู้ใหญ่ เป็นต้น (ไชยสิริ ปราโมช ณ อยุธยา. 2539: 2) เช่นเดียวกับสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น สำนวน “ลาวต๋มลาว” พบว่าผู้สูงวัยใช้ในความหมายว่า คนอีสานหลอกหลวงคนอีสานด้วยกันเอง แต่วัยรุ่นใช้ต่างไปว่า “ต๋มลาว” โดยมีความหมายที่กว้าง

ออกไปว่า ใครก็ได้ที่หลอกหลวงคนอีสาน ซึ่งเมื่อนำแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคมมาพิจารณาแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางสังคมที่ทำให้การใช้สำนวนของผู้พูดแตกต่างกันนั้นก็คือ อายุ

จากการสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของสำนวนภาษาอีสานดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน เพื่อให้ทราบว่าสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ใช้ในปัจจุบันนั้นความหมายเปลี่ยนแปลงไปจากสำนวนเดิมอย่างไรและปัจจัยทางสังคมด้านอายุและเพศส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานไปหรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อรวบรวมสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ใช้ในปัจจุบันในคนสองช่วงอายุ
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของคนสอง

ช่วงอายุ

3. เพื่อวิเคราะห์การสูญหายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของคนสองช่วงอายุที่

อาจจะมียผลต่อคลังคำ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่เกิดขึ้นซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานและผู้พูดสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานเพื่อที่จะสามารถสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังเป็นการรวบรวมสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่อาจจะสูญหายไปซึ่งถือว่าการอนุรักษ์สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานให้คงอยู่คู่กับอนุชนรุ่นหลังสืบต่อไป รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดทำหนังสือสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรของงานวิจัยคือ กลุ่มคนในจังหวัดชัยภูมิที่พูดภาษาไทยถิ่นอีสานในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรที่เกิดในจังหวัดชัยภูมิโดยกำเนิด และอาศัยอยู่ในอำเภอคอนสวรรค์ ซึ่งมีทั้งสิ้น 9 ตำบลคือตำบลคอนสวรรค์ ตำบลบ้านโสก ตำบลโคกมั่งงอย ตำบลห้วยไร่ ตำบลช่องสามหมอ ตำบลโนนสะอาด ตำบลยางหวาย ตำบลหนองขามและตำบลศรีสำราญ ในการวิจัยครั้งนี้เลือกผู้บอกภาษาประกอบด้วยบุคคล 2 ช่วงอายุคือ ช่วงอายุ 15-20 ปี และ ช่วงอายุ 55 ปีขึ้นไป โดยสุ่มแบบเจาะตำบลละ 2 คน รวมกลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีทั้งสิ้น 18 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คืออายุของผู้บอกภาษา
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน** หมายถึง สำนวนที่ใช้ในอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิที่ใช้เฉพาะสารนิพนธ์ฉบับนี้

2. **ผู้บอกภาษา** หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ได้คัดเลือกแล้วจากผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 18 คน ที่อาศัยอยู่ในอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ

3. **คนสองช่วงอายุ** หมายถึง คนไทยอีสานที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวันและมีอายุต่างกันเป็น 2 ช่วงอายุ ดังนี้
คนช่วงอายุที่ 1 คือ ชายและหญิงที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป เรียกว่าผู้บอกภาษา

ช่วงอายุที่ 1

คนช่วงอายุที่ 2 คือ ชายและหญิงที่มีอายุระหว่าง 15–20 ปี เรียกว่าผู้บอกภาษา
ช่วงอายุที่ 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเปลี่ยนแปลงคำและความหมายของ ปรากฏการณ์ กุลละวณิชย์ และคณะ (2532: 51-54) และน้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์ (2551: 119-123) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลว่าคำที่ศึกษานั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงคำประเภทใดและเมื่อคำเปลี่ยนแปลงไปแล้วทำให้ความหมายในสำนวนเปลี่ยนไปหรือไม่และอย่างไรซึ่งการเปลี่ยนแปลงคำแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำ ได้แก่ การสูญคำ การสร้างคำใหม่ การยืมคำ

2. การเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำคือ การเปลี่ยนแปลงความหมาย

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงความหมายแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. ความหมายกว้างขึ้น (Broadening)
2. ความหมายแคบลง (Narrowing)
3. ความหมายดีขึ้น (Amelioration)
4. ความหมายเลวลง (Pejoration)
5. ความหมายขยับเคลื่อนย้าย (Shift)

สมมุติฐานในการวิจัย

ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 พูดสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลง
ความหมายแตกต่างกันกับผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. สำนวน
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานและการเปลี่ยนแปลงของสำนวน
3. การเปลี่ยนแปลงของภาษา
4. ภาษากับอายุ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษากับอายุ

1. สำนวน

1.1 ความหมายของสำนวน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 1187), พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง ฉบับปณิธาน สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ดิศสุมหาเถระ) (2515: 413), ไชยสิริ ปราโมช ญ อยุธยา (2539: 4) และแมคไค (Makkai. 1972: 23) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “สำนวน” หรือ “Idiom” ไว้ว่า สำนวนคือ ทำนองพูด, โวหาร, ถ้อยคำที่เรียบเรียงที่ไม่ถูกไวยากรณ์แต่ใช้เป็นภาษาที่ถูกต้องโดยที่ไม่ได้มีความหมายตรงตามตัวอักษรหรือตามรากศัพท์แต่เป็นถ้อยคำที่มีความหมายเป็นอย่างอื่นกล่าวคือ มีความหมายโดยนัยแฝงอยู่ เช่น สอนจะระเข้ว่ายน้้า, ร้าไม่ดีโทษปีโทษกลอง, ก้มหัว

นอกจากนั้น พาล์มเมอร์ (Palmer. 1981: 79-80) และแจคสัน (Jackson. 1988: 106-108) ยังได้ให้ความหมายของสำนวนเพิ่มเติมว่า “สำนวน” หมายถึง สำนวนภาษาที่มีความหมายเฉพาะ; สำนวนเฉพาะกลุ่ม; สำนวนเฉพาะบุคคล เป็นข้อความหรือถ้อยคำที่ใช้ในความหมายพิเศษเฉพาะทางไวยากรณ์

รวมทั้งกาญจนาภรณ์ (2513: 1) กล่าวถึง “สำนวน” ว่า “คำพูดของมนุษย์เราไม่ว่าชาติใดภาษาใดแยกออกได้กว้างๆเป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดาพูดออกมาก็เข้าใจกันได้ทันทีอีกอย่างหนึ่งพูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมาแต่ให้ความหมายในคำพูดนั้นๆคนฟังอาจเข้าใจความหมายทันทีถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันทีที่ต้องคิดจึงเข้าใจหรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้หรือไม่เข้าใจเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้เราเรียกกันว่า “สำนวน” คือคำพูดเป็นสำนวนชาวบ้านเรียกกันว่า “พูดสำบัดสำนวน”

ชัชวดี ศรลัมพ์ (2538: 25-46) กล่าวถึง “สำนวน” ในความหมายที่แตกต่างออกไปคือ “สำนวน” หมายถึง ข้อความที่แสดงการเปรียบเทียบของ 2 สิ่งที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะร่วมกันบางแง่และต่างกันบางแง่ในเวลาเดียวกัน สำนวนแต่ละสำนวนจะเป็นการนำเสนอความคิดใดความคิดหนึ่งโดยผ่านคำหรือข้อความซึ่งอ้างถึงอีกสิ่งหนึ่งสิ่งนั้นเท่ากับมีบทบาทเป็นสื่อให้เราเข้าถึงความคิดที่กล่าวถึงในตอนแรก สอดคล้องกับการกล่าวถึงความหมายของสำนวนของ บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร (2546: 8) ที่ให้ความหมายของสำนวนไว้ว่า “สำนวน” คือ คำพูดที่นำมาใช้เพื่อให้มีความหมายเฉพาะถึงการณอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น ปอด ฝอย เลีย เก็บ หมู ฯลฯ หรือคำพูดที่นำมาเรียบเรียงเข้าด้วยกันให้ความหมายเฉพาะถึงการณอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น คอเป็นเอ็น จับเป็น ตัวต่อตัว ไม่ใกล้ ผั่ง อ้อยเหี่ยว เป็นต้น นอกจากนี้สำนวนยังหมายถึง โวหารหรือการกล่าวโดยใช้ถ้อยคำที่กินความลึกซึ้งหรือทำให้เกิดความไพเราะทางภาษาในการพูด การแต่งหนังสือหรือการประพันธ์ใด ๆ ด้วย

จากความหมายทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยขอสรุปความหมายของ “สำนวน” ที่ใช้ในการวิจัยนี้ดังนี้

“สำนวน” หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายไม่ตรงตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่เป็นถ้อยคำหรือข้อความที่ไม่ถูกหลักไวยากรณ์แต่ใช้กันอย่างแพร่หลายจนเป็นที่ยอมรับเพื่อทำให้เกิดความลึกซึ้งและความไพเราะทางภาษาในการพูดซึ่งอาจเป็นเชิงเปรียบเทียบ

หากกล่าวถึงที่มาของสำนวน สำนวนเกิดจากประสบการณ์ของคนรุ่นก่อน ๆ ซึ่งสังเกตความจริงจากสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันแล้วนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาพูดเปรียบให้เห็นความจริงหรือการณที่เกิดขึ้น เช่น สังเกตเห็นว่า เวลาที่คนเราตะเบ็งเสียงมาก ๆ ขณะที่พูดนั้นเส้นเอ็นบริเวณลำคอจะโปนขึ้นมาจนเห็นได้ชัด ดังนั้นเมื่อใครเถียงเพื่อเอาแพ้เอาชนะกันให้ได้โดยการตะเบ็งเสียงดังขึ้นทุกที ๆ ก็พูดว่า “เถียงคอเป็นเอ็น” หรือคนสังเกตเห็นว่าต้นไม้ที่อยู่ริมตลิ่งเมื่อน้ำเซาะตลิ่งเข้ามาเรื่อย ๆ วันหนึ่งต้นไม้ต้นนั้นก็โค่นลงสู่แม่น้ำและต้นไม้ที่อยู่ชิดตลิ่งเหล่านี้โอกาสที่จะโค่นโยมมีมากกว่าต้นไม้ที่อยู่ห่างจากตลิ่งก็นำมาเปรียบกับคนแก่ซึ่งมีโอกาสที่จะตายได้ง่ายกว่าคนหนุ่มว่า “เหมือนไม้ใกล้ฝั่ง” เป็นต้น (บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร. 2546: 10)

สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานก็มีลักษณะดังกล่าวเช่นกัน กล่าวคือ สำนวนบางสำนวนมาจากการประกอบอาชีพ ดังสำนวนที่ว่า “พาเศรษฐกิจไปค้า” หมายความว่า พาคนอื่นไปหาผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยผู้พาไปไม่ได้รับผลประโยชน์นั้นด้วย บางสำนวนมาจากการละเล่น เช่นในสำนวน “เถาเล่นซี่” หมายถึง คนแก่ที่ซี่หลังซี่ลิ้ม, คนแก่ที่ทำตัวไม่เหมาะสมกับวัย บางสำนวนก็มาจากการประพจน์หรือข้อปฏิบัติ เช่นสำนวนที่ว่า “กินข้าวโตโสความเฟิ่น” หมายความว่า เตือดร้อนในเรื่องคนอื่น บางสำนวนก็มาจากลักษณะท่าทางที่แสดงออก เช่นสำนวนที่ว่า “มีนตาอำปาก” มีความหมายว่า อยู่ในฐานะที่พินตัวได้ บางสำนวนก็มาจากลักษณะรูปร่างหน้าตา เช่นสำนวนที่ว่า “ซี่ฮ้ายน้ำบ่อาย” หมายถึง คนที่ไม่เจียมตัว เหมือนกับคนที่ซี่เหร่อยอยู่แล้ว ซ้ำร้ายยังไม่อาบน้ำอีก จำทำให้ซี่เหร่อยขึ้น หรือบางสำนวนก็มาจากหลายลักษณะรวมกันจนไม่สามารถจัดประเภทได้ว่าจัดอยู่ในประเภทใด

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานและการเปลี่ยนแปลงสำนวน

ประไพ เลิศธีระวิวัฒน์ (2532) ศึกษาเรื่อง “ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น” มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่นในแง่ของส่วนประกอบ หน้าที่ ที่มา และความหมายของถ้อยคำที่เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่นมีลักษณะเป็นคำหรือกลุ่มคำก็ได้ สำนวนแบ่งตามหน้าที่ที่ปรากฏในประโยคเป็น 5 ชนิด คือ สำนวนนาม สำนวนคุณศัพท์ สำนวนกริยา สำนวนกริยาวิเศษณ์ และ สำนวนบอกเวลา ที่มาของสำนวนมีที่มา 5 ลักษณะ คือ สำนวนที่มาจากการเปรียบเทียบกับสิ่งแวดล้อม สำนวนที่มาจากชีวิตความเป็นอยู่ สำนวนที่มาจากความเชื่อ สำนวนที่มาจากประวัติศาสตร์และสำนวนที่มาจากวรรณกรรม

วัลยา วิมุกตะละพ (2512) ทำวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวนและลำดับของคำ ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์” โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยแบ่งสมัยรัตนโกสินทร์ออกเป็น 2 ระยะ คือ สมัยก่อน นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 6 และสมัยปัจจุบัน นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 มาถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ภาษา 2 ระยะมีการเปลี่ยนแปลงไป 3 ประการ คือ ประการแรก ได้แก่ ความหมายของคำ คำบางคำมีรูปเหมือนกันทั้งในภาษาสมัยก่อนและสมัยปัจจุบันแต่ใช้ในความหมายที่เหมือนและแตกต่างกัน คำบางคำใช้ในความหมายเหมือนกันทั้งในภาษาสมัยก่อนและสมัยปัจจุบัน แต่มีรูปต่างกัน คำบางคำมีใช้ในภาษาสมัยก่อนแต่ปัจจุบันไม่มีใช้ในภาษาเป็นธรรมดาสามัญหรือมีใช้ในเฉพาะภาษาถิ่น โดยมีความหมายคล้ายกันหรือเหมือนกันกับที่ใช้ในสมัยก่อน นอกจากนั้นการใช้คำบางคำในหมวดคำบุพบทและลักษณะนามในภาษาสมัยก่อนยังแตกต่างกับสมัยปัจจุบันด้วย ประการที่สอง ได้แก่ สำนวนที่ใช้ในสมัยก่อนพบว่า บางสำนวนยังมีใช้อยู่ในปัจจุบันแต่มีบางส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปในด้านถ้อยคำหรือความหมาย บางสำนวนไม่มีใช้ในสมัยปัจจุบัน ประการที่สาม ได้แก่ ลำดับของคำที่แตกต่างกันในภาษา 2 ระยะ ซึ่งมีส่วนทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษาอย่างชัดเจน

ไชยศิริ ปราโมช ณ อยุธยา (2539) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทยที่ใช้กันในปัจจุบันว่าเปลี่ยนแปลงไปจากสำนวนเดิมอย่างไร มากน้อยเพียงใดและมีสาเหตุมาจากอะไร ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทยมี 4 ประเภท ได้แก่ สำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ สำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย สำนวนต่างสมัยที่มีความหมายเหมือนกันและสำนวนเก่าที่เลิกใช้แล้ว

จากงานวิจัยเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสำนวนไทยแล้ว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงคำและการเปลี่ยนแปลงความหมายรวมทั้งแนวโน้มในการใช้สำนวนไทยที่เปลี่ยนแปลงไป แต่สำหรับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่น

อีสานนั้นยังไม่มีผู้ใดศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจจะได้ศึกษาต่อไปว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานหรือไม่และอย่างไร

3. การเปลี่ยนแปลงของภาษา

การเปลี่ยนแปลงของภาษา หมายถึง การที่ภาษาต่างยุคต่างสมัยกันมีรูปภาษาที่แตกต่างกัน โดยมีการพัฒนามาจากการแปรของภาษาจะเกิดขึ้นเมื่อคนกลุ่มหนึ่งอาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ถือเอารูปแปรภาษาของอีกกลุ่มหนึ่งเป็นตัวอย่างและนำมาใช้จนเป็นที่แพร่หลาย รวมทั้งเผยแพร่ต่อไปยังคนอีกกลุ่มอื่นๆ (น้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์. 2541: 4-5; อ้างอิงจาก Aitchison. 1991: 75)

มีนักภาษาศาสตร์หลายคนได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงของภาษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกับความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ดังเช่น ปราณี กุลละวณิชย์; และคนอื่นๆ (2532: 49) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงของภาษา” หมายถึง วิวัฒนาการของภาษาจากสมัยหนึ่งมาสู่อีกสมัยหนึ่ง โดยการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดขึ้นมี 3 ประเภท ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเสียง การเปลี่ยนแปลงไวยากรณ์ และการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ ซึ่งการแบ่งประเภทการเปลี่ยนแปลงของภาษาของปราณี กุลละวณิชย์และคณะนั้นได้แบ่งประเภทของการเปลี่ยนแปลงของภาษาเช่นเดียวกับวิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2526: 14) ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้ 3 ประเภทเช่นเดียวกัน คือ การเปลี่ยนแปลงของเสียง การเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์และการเปลี่ยนด้านการเรียงคำ

รวมทั้ง ทราสค์ (Trask. 1994: 1) ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้ว่า “ทุกภาษาที่มีผู้ใช้ย่อมเปลี่ยนแปลงเสมอตั้งแต่เช่น ภาษาอังกฤษที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน” โดยทราสค์สรุปว่า การเปลี่ยนแปลงของภาษามี 4 ประเภท ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเสียง การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ นอกจากนี้ทราสค์ ยังได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายไว้ด้วย

3.1 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของภาษา

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของภาษามี 2 ประการคือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2548: 104-105)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายในคือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากตัวภาษาเอง เป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติและตามกาลเวลา เพราะเมื่อเวลาผ่านไปภาษาก็จะมีการเปลี่ยนแปลงเสมอที่เรียกว่า drift หรือ การเลื่อนไหลของภาษา ตัวอย่างเช่นภาษาไทยในปัจจุบันแตกต่างจากภาษาไทยในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเป็นอย่างมาก เนื่องจากระยะเวลาที่ห่างกันมากกว่า 700 ปี

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายนอกเกิดจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคม เช่น การอพยพ การย้ายถิ่นฐานเนื่องจากเกิดภาวะสงคราม โรคระบาด ความอดอยาก

แร้นแค้นจนทำให้ผู้คนอพยพไปที่ที่พูดภาษาที่ต่างจากภาษาของตนเอง รวมทั้งการติดต่อค้าขาย การไปมาหาสู่กันและการแต่งงานข้ามชาติ

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การตกเป็นอาณานิคมของโลกตะวันตก ที่มีผลต่อการใช้ภาษาท้องถิ่นของสังคมที่ตกเป็นอาณานิคมกล่าวคือภาษาถิ่นถูกลดบทบาทและมีความสำคัญน้อยลงในขณะที่ภาษาของเจ้าอาณานิคมเข้ามามีบทบาทมากขึ้นหรือเข้ามาแทรกแซงภาษาถิ่น

ปัจจัยสุดท้ายคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในสังคมนั้น เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง เช่นการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งทำให้ระบบการเมืองเปลี่ยนไปและทำให้ระบบเศรษฐกิจมีสิ่งใหม่ๆเกิดขึ้น ภาษาในสังคมก็ขยายตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมในรูปแบบนี้ด้วย

3.2 ประเภทของการเปลี่ยนแปลงของภาษา

3.2.1 การเปลี่ยนแปลงทางเสียง

การเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับเสียงในคำเฉพาะบางคำหรือกลุ่มคำบางกลุ่มคำ ซึ่งให้เสียงต่างไปจากเดิม (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. 2526: 14) การเปลี่ยนแปลงทางเสียงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การเปลี่ยนแปลงชนิดมีข้อจำกัด (Conditioned sound change) คือ เสียงเปลี่ยนไปในสภาพใดสภาพหนึ่งเท่านั้น เมื่อมีสภาพแวดล้อมทางสัทศาสตร์ที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางเสียงชนิดมีข้อจำกัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การกลมกลืนเสียง (Assimilation) การผลักเสียง (Dissimilation) การสับที่เสียง (Metathesis) และการตัด (Deletion) หรือการเพิ่มเสียง (Epenthesis)

2) การเปลี่ยนแปลงชนิดที่ไม่มีข้อจำกัด (Unconditioned sound change) คือการที่เสียงใดเสียงหนึ่งเปลี่ยนเสียงไปจากเดิมในทุกสภาพโดยไม่ต้องมีเงื่อนไขทางสัทศาสตร์มาเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หากคำใดมีเสียงเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าเสียงนั้นจะเกิดในตำแหน่งใดหรือเกิดกับเสียงใดบ้าง เสียงนั้นก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์

การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์จำแนกได้เป็น 2 แนวทางคือ การเปลี่ยนแปลงของระบบไวยากรณ์และการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ของคำเพียงคำเดียว ตัวอย่างเช่นในภาษาไทย ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์จึงปรากฏกับไวยากรณ์ของคำ เช่น สมัย พ่อขุนรามคำแหง กรรมรองของคำกริยา “เอา” มีคำว่า “แก่” นำ ยกตัวอย่างเช่น หมา กั้ม หมา กั หวาน ภูเอามาแก่พ่อภู แต่ในปัจจุบันกรรมรองของ “เอา” ใช้ “ให้” นำ เช่น ฉันเอาหนังสือให้เขา (ปราณี กุลละวณิชย์ และคนอื่นๆ. 2532: 56) การเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์ไม่เพียงแต่พบในภาษาไทยเท่านั้นยังพบในภาษาอังกฤษเช่นกัน ภาษาอังกฤษเป็นภาษาประเภท ประธาน + กริยา + กรรม (S+V+O) มาตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งถึงปัจจุบันก็ยังเป็นเช่นนั้นอยู่แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการเรียงคำที่เกิดขึ้นแล้วนั้นคือ การเปลี่ยนแปลงในอนุประโยค เดิมอนุประโยคมีการเรียงคำต่างจาก

ประโยคทั่วไปคือ ในภาษาอังกฤษโบราณ อนุประโยคมักจะจบประโยคด้วยคำกริยา เช่น God saw then that it good was ในปัจจุบันการเรียงคำในอนุประโยคดังกล่าวนี้ได้เปลี่ยนไปคือ คำกริยาถูกวางไว้ในตำแหน่งหลังประธาน จากข้อความข้างบนหากกล่าวเป็นภาษาอังกฤษปัจจุบันจะได้ดังนี้ God saw then that it was good.

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์

การเปลี่ยนแปลงของภาษาด้านคำศัพท์หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคำศัพท์ไม่ว่าจะเป็นการเกิดคำศัพท์ใหม่เพิ่มขึ้น คำศัพท์เก่าบางคำหายไปรวมทั้งความหมายของคำศัพท์เปลี่ยนไปซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของปราณี กุลละวณิชย์; และคนอื่นๆ (2532: 63-68) ที่ว่าการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ 3 ลักษณะได้แก่ การสูญคำ การสร้างคำ และการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ

การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์หรือคลังคำถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนที่สุดในบรรดาการเปลี่ยนแปลงทางภาษาทั้งหมดเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ง่ายและใช้เวลาน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงทางภาษาด้านอื่นๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำ (น้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์. 2541: 123-169)

1) การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำ

การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำ ได้แก่ การสูญคำ การสร้างคำใหม่และการยืมคำ

1.1) การสูญคำ หมายถึง การที่คำสูญหายไปจากภาษา ผู้ใช้ในยุคต่อมาจะไม่รู้จักคำนั้นเลย สาเหตุของการสูญคำเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ การที่สิ่งของ ค่านิยมหรือแนวทางปฏิบัติที่เคยเป็นที่นิยมในสมัยหนึ่งเสื่อมความนิยมในสมัยต่อมา จนทำให้คำที่ใช้เรียกสิ่งของหรือแนวคิดต่างๆ สูญหายไปจากภาษาด้วย

1.2) การสร้างคำใหม่ หมายถึง การที่มีคำเพิ่มขึ้นในภาษาเพื่อเรียกสิ่งของหรือแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีเปลี่ยนแปลงไปและวิทยาการก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น มนุษย์จึงต้องหาคำศัพท์ใหม่เพิ่มขึ้นในภาษาเพื่อเรียกสิ่งใหม่ๆ เหล่านั้น วิธีการสร้างคำใหม่ขึ้นมาใช้ในภาษามีหลากหลายวิธีได้แก่ การเติมอุปสรรค-ปัจจัย การประสมคำ การรวบคำ การตัดคำ

1.3) การยืมคำ หมายถึง การนำคำจากภาษาหนึ่งมาใช้หรือเรียกสิ่งของในภาษาหนึ่งที่หมายถึงสิ่งเดียวกัน โดยอาจยืมคำแบบทับศัพท์หรือยืมคำแบบแปล ตัวอย่างเช่น การยืมคำว่า “computer” ในภาษาอังกฤษมาใช้ในภาษาไทย

2) การเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำ

การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงประเภทเดียวที่ไม่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำ เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้ว จำนวนคำในภาษายังคงอยู่เท่าเดิมแต่คำมีความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงความหมาย

เป็นอีกหนึ่งประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นได้ง่าย การศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายจำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีประกอบด้วย ตัวอย่างเช่น คำว่า “bead” เดิมไม่ได้แปลว่า “ลูกปัด” แต่แปลว่า “สวด” ที่ความหมายกลายมาเป็น “ลูกปัด” เกิดจากการสวดมนต์ของศาสนาคริสต์สวดโดยนับลูกปัด ลูกปัดจึงเป็นสิ่งที่คนมักนึกถึงเวลาสวด ดังนั้นคำว่า “bead” จึงกลายมาแปลว่า “ลูกปัด” แทน “สวด” ดังนั้นหากไม่มีความรู้เรื่องการสวดโดยนับลูกปัด ก็ไม่สามารถอธิบายเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงความหมายได้ (ปราณี กุลละวณิชย์. 2531: 428)

2.1) สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความหมาย

สาเหตุที่ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไปมีดังนี้ (McMahon. 1994: 179-182)

1. เนื่องจากวิทยาการที่ก้าวหน้าทำให้มีสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เกิดขึ้น คำที่เคยใช้เรียกสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมาย เช่นคำว่า “ปากกา” เดิมหมายถึง ขนนกที่จุ่มหมึกเพื่อใช้เขียนหนังสือ จนพัฒนามาเป็นปากกาหมึกซึม หมึกแห้ง แต่คำศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งของก็ยังใช้เรียกปากกาเหมือนเดิมซึ่งไม่ได้เกี่ยวกับขนนก

2. เมื่อโครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปทำให้ค่านิยมในการเลือกใช้คำศัพท์ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน คนส่วนใหญ่ในสังคมมักใช้คำศัพท์ตามชนชั้นสูงในสังคม จนส่งผลกระทบต่อคำที่มีใช้อยู่แล้วต้องเปลี่ยนแปลงความหมายไป เช่น ยุคหนึ่งในประเทศอังกฤษ คนนอร์มันที่พูดภาษาฝรั่งเศสถือว่าเป็นชนชั้นสูง ฉะนั้นคำยืมที่มาจากภาษาฝรั่งเศสจึงได้รับความนิยม ตัวอย่างคำว่า “autumn” หรือ “ฤดูใบไม้ร่วง” เดิมในภาษาอังกฤษมีคำที่หมายความว่า “ฤดูใบไม้ร่วง” อยู่แล้วคือคำว่า “harvest” เมื่อมีการใช้คำยืมจากภาษาฝรั่งเศสเข้ามาแทนที่จึงทำให้ความหมายของคำว่า “harvest” เปลี่ยนแปลงไปหมายถึง “การเก็บเกี่ยวที่ทำในฤดูใบไม้ร่วง” แทนความหมายเดิม ซึ่งนี่ถือว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกิดจากปัจจัยทางสังคม

3. ในการใช้ภาษาบางครั้งผู้พูดอาจรู้สึกว่าการใช้คำหนึ่งเมื่อพูดออกไปแล้วเป็นคำไม่สุภาพ ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการสื่อสาร ผู้พูดจึงพยายามหาวิธีหลีกเลี่ยงการใช้คำนั้นๆ โดยการหาคำอื่นมาใช้แทนหรือที่เรียกว่า “การใช้คำรื่นหู (Euphemism)” เช่น คำว่า “ส้วม” ในภาษาไทย ผู้พูดมักหลีกเลี่ยงที่จะพูดออกมาเพราะถือว่าเป็นคำไม่สุภาพจึงหาคำมาใช้แทนเพื่อให้สุภาพมากยิ่งขึ้นนั่นก็คือคำว่า “ห้องน้ำ” ปรากฏการณ์นี้ถือว่าการเกิดจากปัจจัยทางจิตวิทยา

4. การเปลี่ยนแปลงภายในตัวภาษาเองทำให้เกิดการเปลี่ยนความหมาย ตัวอย่างเช่นกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เช่นคำว่า “pas” ในภาษาฝรั่งเศสเดิมเป็นคำนาม แปลว่า “ก้าว” ต่อมาได้นำมาใช้คู่กับคำว่า “ne” ในประโยคปฏิเสธ กลายเป็นคำปฏิเสธคู่คือ “ne...pas” บางครั้งตัดคำว่า “ne” ออกเหลือเพียง “pas” ก็ยังคงเป็นประโยคปฏิเสธ จึงทำให้คำว่า “pas” สูญเสียความหมายเดิมไป

จากปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่นำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำทั้งสิ้น

2.2) ผลของการเปลี่ยนแปลงความหมาย

จากสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความหมาย ดังนี้

1. ความหมายกว้างออก (Widening)

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้คำอาจมีความหมายขยายกว้างขึ้นจากเดิม เช่น คำว่า “อา” ในภาษาไทยเก่า หมายถึง “น้องสาวของพ่อ” ใช้คู่กับ “อาว” ที่หมายถึง น้องชายของพ่อ แต่ปัจจุบันใช้คำว่า “อา” ในความหมายที่หมายถึง “ทั้งน้องสาวและน้องชายของพ่อ” (ปราณี กุลละวณิช; และคนอื่นๆ. 2532: 53)

2. ความหมายแคบลง (Narrowing)

การเปลี่ยนแปลงประเภทนี้ทำให้คำมีความหมายกว้างแคบลงกว่าเดิม และลดขอบเขตลง หรือคำบางคำที่มีหลายความหมายแต่อาจเหลือเพียงความหมายเดียว เช่น ในภาษาอังกฤษคำว่า “voyage” เดิมหมายถึง “การเดินทาง” แต่ความหมายใหม่หมายถึง “การเดินทางโดยเรือ” หรือคำว่า “broadcast” ความหมายเดิมคือ “หว่านเมล็ดพืช” ความหมายใหม่แคบลงหมายถึง “กระจายเสียง” (น้ำทิพย์ ภิคารวัฒน์. 2541: 163)

3. ความหมายดีขึ้น (Amelioration)

คำอาจเปลี่ยนแปลงความหมายไปในทางที่ดีขึ้น เช่น คำว่า “sophisticated” เดิมแปลว่า “ทำเทียม, ประดิษฐ์” แต่ความหมายใหม่แปลว่า “รอบรู้ทางโลกย์, ทางวัฒนธรรม” จากความหมายเดิมที่มีความหมายกลางๆ แต่ความหมายใหม่บ่งบอกถึงลักษณะการชมเชย (น้ำทิพย์ ภิคารวัฒน์. 2551: 120)

4. ความหมายเลวลง (Pejoration)

คำเปลี่ยนแปลงความหมายไปในทางที่เสื่อมลงจากความหมายเดิม เช่น คำว่า “gay” เดิมมีความหมายคล้ายกับคำว่า “cheerful” ที่แปลว่า “ร่าเริง แจ่มใส” แต่ปัจจุบันคำว่า “gay” ใช้ในความหมายเดียวกันกับคำว่า “homosexual” หมายถึง คนที่ชอบเพศเดียวกัน ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่ค่อยดีนัก (Trask. 1994: 41)

5. ความหมายขยับเคลื่อนย้าย (Shift)

การเปลี่ยนแปลงความหมายประเภทนี้ คำอาจมีความหมายขยับเคลื่อนย้ายไปจากเดิมหรือเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิม เช่น คำว่า “bead” ความหมายเดิมคือ “บทสวด” แต่ความหมายใหม่คือ “ลูกปัด” (ปราณี กุลละวณิช. 2531: 428)

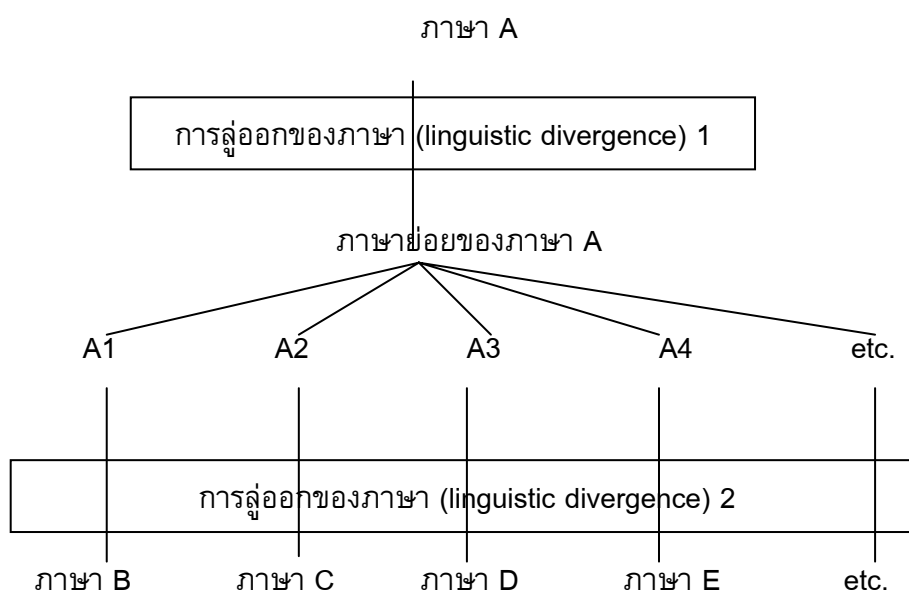
จากกระบวนการทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของภาษานั้นจะเห็นว่าภาษาเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้านด้วยกันไม่ว่าจะเป็นเสียง คำ ประโยคและความหมาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปในสองแนวทางด้วยกัน

3.3 ผลจากการเปลี่ยนแปลงของภาษา

ผลจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาทำให้ภาษาแบ่งออกเป็น 2 แนวทางคือ การลู่ออกของภาษา (Linguistic divergence) และการลู่ออกของภาษา (Linguistic convergence) (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548: 105-109)

3.3.1 การลู่ออกของภาษา

การลู่ออกของภาษา หมายถึง การที่ภาษาใดภาษาหนึ่งภาษาแตกตัวกลายเป็นภาษาย่อยหลายภาษา และได้พัฒนาต่างไปจนกลายเป็นคนละภาษา สาเหตุของการลู่ออกของภาษาเกิดจากการย้ายถิ่นที่อยู่ การขาดการติดต่อสื่อสารของผู้พูดภาษาเดียวกัน ซึ่งจากเดิมที่เข้าใจกันกลับเข้าใจกันน้อยลงหรือไม่เข้าใจกันเลยเนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลกัน อันเป็นผลจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ เช่น แม่น้ำ ทะเล ภูเขาที่ทำให้ผู้คนต้องขาดการติดต่อสื่อสารกัน อย่างเช่น ภาษาเขมรในประเทศไทยกัมพูชาและภาษาเขมรถิ่นไทยที่มีความแตกต่างกันมากอาจเป็นเพราะห่างกันด้วยระยะทางไกลเวลา และแม่น้ำโขงด้วย การลู่ออกของภาษาเป็นสาเหตุทำให้เกิดภาษาย่อยมากมายจนในที่สุดภาษาย่อยนั้นได้มีวิวัฒนาการเป็นภาษาที่ต่างกันมากที่สุด ดังภาพประกอบนี้

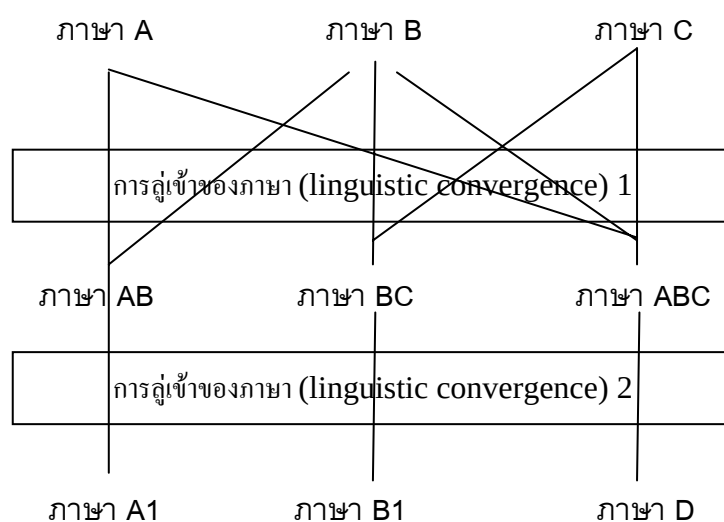
ภาพประกอบ 1 การลู่ออกของภาษา

จากภาพประกอบ อธิบายได้ว่าการลู่ออกของภาษา A อาจเนื่องจากการย้ายถิ่นที่อยู่ของผู้พูด จนเกิดเป็นภาษาย่อยต่างๆของภาษา A ซึ่งก็คือ A1, A2, A3, A4, etc. และเมื่อเวลาผ่านไปภาษาย่อยเหล่านี้ก็พัฒนาต่างกันจนกระทั่งกลายเป็นภาษาเอกเทศ คือ ภาษา B, ภาษา C, ภาษา D, ภาษา E และภาษาอื่นๆ เป็นต้น

3.3.2 การลู่เข้าของภาษา

การลู่เข้าของภาษา หมายถึง การที่ภาษาตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไปเปลี่ยนแปลงจนมีลักษณะคล้ายกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากการสัมผัสภาษา ทั้งจากตัวผู้พูดสองภาษาหรือหลายภาษาและการใช้ภาษาสองภาษาหรือหลายภาษาสลับกันจนทำให้ภาษาเกิดการยืมลักษณะซึ่งกันและกันโดยมักจะเกิดกับคนจำนวนมากและใช้ระยะเวลานานทำให้ภาษาที่มีความคล้ายคลึงกันมากทั้งที่ไม่ใช่ภาษาตระกูลเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ภาษาต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ไม่ใช่ภาษาตระกูลเดียวกัน เช่น ภาษาไทย ภาษามลายู ภาษาเขมร แต่ได้ลู่เข้าหากันจนมีโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่คล้ายคลึงกันคือ การเรียงคำเหมือนกัน (แบบ S-V-O) และยังมีการใช้คำโดดโดยไม่เติมวิภัติปัจจัยเช่นเดียวกัน

การลู่เข้าของภาษาดูพื้นที่เป็นหลักในการแบ่งภาษาที่ เรียกว่า การจำแนกภาษาตามพื้นที่หรือการจำแนกภาษาตามภูมิภาค (Areal classification of languages) มีหลักการว่าภาษาที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันย่อมมีภาษาที่คล้ายกัน เนื่องจากได้เกิดการลู่เข้าหากัน อันเป็นผลมาจากการสัมผัสภาษา ดังภาพประกอบนี้

ภาพประกอบ 2 การลู่เข้าของภาษา

จากภาพประกอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กระบวนการลู่เข้าของภาษา A B C พัฒนาจนคล้ายกับอีกภาษาเป็นภาษา AB, BC และ ABC ซึ่งต่อมาได้เกิดการลู่เข้าของภาษาอีก ภาษา AB ก็จะกลายเป็น ภาษา A1 ซึ่งภาษาใหม่นี้ยังเป็นภาษาย่อยของ A แต่กลืนลักษณะของ B ไว้ ส่วนภาษา BC กลายเป็นภาษา B1 กล่าวได้ว่าเป็นภาษาย่อยของ B ที่กลืนลักษณะของ C ไว้ และภาษา A, B, C ลู่เข้าหากันจนเป็นภาษาใหม่นั้นก็คือภาษา D ตัวอย่างเช่น Tok Pisin ในปาปัวนิวกินี

ภาษา Haiti French ซึ่งเป็นภาษาพิดจินฝรั่งเศสที่เกิดจากการลู่เข้าหากันระหว่างภาษาเฮติพื้นเมืองและภาษาฝรั่งเศส ภาษาTok Pisin และ Haiti French ถือว่าเป็นภาษาใหม่ที่เกิดจากการลู่เข้าของภาษาอย่างเฉียบพลันและรุนแรง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของภาษามีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยภายนอกก็ประกอบด้วยปัจจัยทางสังคมหลายประการด้วยกันที่ทำให้การใช้ภาษาของคนเราเกิดการเปลี่ยนแปลงไปไม่ว่า ชาติพันธุ์ ชนชั้นทางสังคม การศึกษา อาชีพ อายุและเพศ โดยในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงเฉพาะปัจจัยด้าน อายุและเพศเท่านั้น ซึ่งจะกล่าวในลำดับต่อไป

4. ภาษากับอายุ

อายุเป็นปัจจัยทางสังคมอย่างหนึ่งที่บ่งบอกสถานภาพตามธรรมชาติของคนแต่ละคนในสังคมและอายุทำให้สมาชิกในสังคมมีสถานภาพต่างกัน ทุกสังคมมีคนที่มีความเป็นคนแก่หรือคนชราหรือผู้สูงอายุ คนหนุ่มสาว วัยรุ่นและเด็ก สังคมแต่ละสังคมกำหนดบทบาทของแต่ละวัยต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมหรือความเชื่อตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาในวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ดังนั้นอายุถือว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่ทำให้คนในสังคมใช้ภาษาที่ต่างกัน กล่าวคือ ผู้พูดที่มีอายุต่างกันย่อมใช้ภาษาที่ต่างกัน ผู้พูดที่เป็นเด็กมักใช้ภาษาต่างกับผู้พูดที่เป็นผู้ใหญ่

ภาษาไทยเป็นอีกหนึ่งภาษาที่มีความแตกต่างเรื่องอายุกับการใช้ภาษาของผู้พูดอย่างชัดเจน เช่น ผู้พูดที่เป็นเด็กชอบพูดยานคางหรือลากเสียง ชอบออกเสียงคำให้ยาวขึ้น แต่ผู้พูดที่เป็นผู้ใหญ่ไม่นิยมพูด ตัวอย่างเช่น ผู้ใหญ่ออกเสียง “สาม” เด็กออกเสียงเป็น “ฉาม” หรือ “จ้าม” แม้แต่ภาษาของวัยรุ่นกับภาษาผู้ใหญ่ก็ต่างกันออกไปเช่นกัน หมายความว่า ภาษาวัยรุ่นมักใช้คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวส่วนใหญ่เป็นคำแสลงที่ใช้กันอย่างแพร่หลายซึ่งมีใช้อย่างรวดเร็วและสูญหายไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งต่างจากภาษาผู้ใหญ่ เช่นวัยรุ่นพูดว่า “แกชอบเบรคคนอยู่เรื่อย” ส่วนผู้ใหญ่พูดว่า “แกชอบขัดคอคนอยู่เรื่อย”

ภาษาอังกฤษก็มีภาษาเด็กหรือการพูดแบบเด็กเล็กที่เรียกว่า “baby-talk” ใช้ในการพูดเช่นกัน ซึ่งภาษาแบบนี้ไม่เพียงแต่ผู้พูดที่เป็นเด็กใช้กันบางครั้งผู้ใหญ่ก็ใช้เพื่อสื่อสารกับเด็กเพื่อให้เด็กเข้าใจมากขึ้นโดยลักษณะภาษาเด็กในภาษาอังกฤษจะลงท้ายคำนามด้วยเสียง [iy] เช่น ภาษาเด็กใช้คำว่า “doggy” แต่ภาษาผู้ใหญ่ใช้คำว่า “dog”

รวมทั้งภาษาโคแมนชี (Comanche) ที่ภาษาเด็กมีคำศัพท์ที่ต่างจากผู้ใหญ่ คือ คำศัพท์ลงท้ายด้วยพยางค์ [-ci:] ทำให้ฟังดูเล็กและน่ารัก เช่นคำว่า “เพื่อน” ภาษาผู้ใหญ่ใช้คำว่า “haic” ภาษาเด็กใช้คำว่า “haici:” เป็นต้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2541: 26-41) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของยูลที่ว่า การแปรของภาษาตามปัจจัยด้านอายุทำให้ภาษาของรุ่นลูกต่างจากภาษาของรุ่นพ่อแม่ ในขณะที่รุ่นปู่หรือตายังคงใช้ศัพท์ดั้งเดิมแต่วัยรุ่นใช้ศัพท์ที่ต่างออกไป (Yule. 1985: 191)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านอายุเป็นปัจจัยทางสังคมอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษาอย่างชัดเจน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาษากับอายุ

วิลเลียม ลาบอฟ (2006) ได้เขียนหนังสือชื่อ “The Social Stratification of English in New York City” ในหัวข้อ “The social stratification of (r) in New York City department stores” เป็นการศึกษาการออกเสียง [r] ของคนที่ทำงานในห้างสรรพสินค้า 3 แห่งในนิวยอร์ก ได้แก่ 1. ห้างสรรพสินค้า แซกส์ (Saks) เป็นห้างสรรพสินค้าที่ขายของแพงที่สุด 2. เมซีส์ (Macy's) เป็นห้างสรรพสินค้าระดับกลาง 3. เอส ไคลน์ (S. Klein) เป็นห้างสรรพสินค้าขายของถูก ลาบอฟ ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า ผู้พูดที่มีอายุมากจะออกเสียง [r] น้อยกว่าผู้พูดที่อายุน้อย เนื่องจากเสียง [r] เป็นเสียงที่เกิดขึ้นใหม่ในภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มคนที่มีอายุ 15-30 ปี กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มคนที่มีอายุ 35-50 ปี กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มคนที่มีอายุ 55-70 ปี ซึ่งผลการวิจัยของลาบอฟ พบว่า ห้างสรรพสินค้าเมซีส์ผู้บอกภาษาให้ข้อมูลตรงข้ามกับสมมุติฐานคือ คนอายุมากออกเสียง [r] มากกว่าคนอายุน้อย ส่วนห้างสรรพสินค้าแซกส์และเอส ไคลน์ เป็นไปตามสมมุติฐานคือ ผู้พูดที่มีอายุมากจะออกเสียง [r] น้อยกว่าผู้พูดที่อายุน้อย จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวลาบอฟ อธิบายไว้ว่า คนในห้างสรรพสินค้าเมซีส์ทั้งผู้ซื้อและพนักงานถือว่าเป็นตัวแทนของชนชั้นกลางซึ่งมีแนวโน้มที่จะออกเสียง [r] ตามเสียงวัยรุ่นเพื่อยกระดับตัวเองให้ออกเสียงที่ถือว่าเป็นสำเนียงที่มีศักดิ์ศรี (Prestige)

หากนำแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคมที่ลาบอฟนำมาใช้ในการดำเนินการวิจัยแล้วนั้น จะเห็นว่าในปัจจุบันแนวคิดของลาบอฟยังได้รับความนิยมและถือว่าเป็นต้นแบบของการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่มีตัวแปรอิสระคือ อายุ เป็นตัวแปรในการวิจัย ดังนั้นในงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของ ลาบอฟ เรื่องการแบ่งช่วงอายุมาเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย เช่นเดียวกับผู้วิจัยท่านอื่นที่ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษา ดังเช่น

สุกรา สุขวรรณ (2537) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์และการออกเสียงคำศัพท์ในภาษาถิ่นอุบลของคนสองระดับอายุ” โดยใช้ผู้บอกภาษาจาก 10 อำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งผู้บอกภาษาเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 11-19 ปี ผลปรากฏว่า การใช้คำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสองระดับอายุในจังหวัดอุบลราชธานี สามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มที่ผู้บอกภาษาทั้งสองกลุ่มใช้ภาษาถิ่นอุบลเหมือนกัน
2. กลุ่มที่ผู้บอกภาษาอายุ 50 ปีขึ้นไปใช้ภาษาถิ่นอุบลแต่ผู้บอกภาษาที่มีอายุระหว่าง 11-19 ปี ใช้ภาษาไทยกลาง
3. กลุ่มที่ผู้บอกภาษาอายุ 50 ปีขึ้นไปใช้ภาษาถิ่นอุบลแต่ผู้บอกภาษาที่มีอายุระหว่าง 11-19 ปี ใช้ทั้งภาษาไทยกลางและภาษาถิ่นอุบล

4. กลุ่มที่ผู้บอกภาษาอายุ 50 ปีขึ้นไปใช้ทั้งภาษาถิ่นอุบลและภาษาไทยกลางในขณะที่ผู้บอกภาษาที่มีอายุระหว่าง 11-19 ปีใช้ภาษาไทยกลาง

5. กลุ่มที่ผู้บอกภาษาอายุ 50 ปีขึ้นไปและผู้บอกภาษาที่มีอายุระหว่าง 11-19 ปีใช้ทั้งภาษาถิ่นอุบลและภาษาไทยกลาง

6. กลุ่มที่ผู้บอกภาษาทั้งสองกลุ่มใช้ภาษาไทยกลาง

นอกจากนี้ยังพบการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ 4 ลักษณะ คือ การนำคำศัพท์ใหม่จากภาษาไทยกลางมาใช้ การเปลี่ยนแปลงเฉพาะส่วนหลังของคำเพื่อให้เสียงคล้ายกับภาษาไทยกลาง การเปลี่ยนแปลงเฉพาะส่วนหน้าของคำเพื่อให้เสียงคล้ายกับภาษาไทยกลาง การเปลี่ยนแปลงโดยการเพิ่มพยางค์เพื่อให้เสียงคล้ายกับภาษาไทยกลาง รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงเกิดขึ้น คือ การเปลี่ยนแปลงเสียงและการเปลี่ยนแปลงเสียงสระ

จริญญา ธรรมโชโต (2543) ได้วิจัยเรื่อง “แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นใต้ของชนสองกลุ่มอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตรัง” โดยแบ่งผู้บอกภาษาออกเป็น 2 กลุ่มอายุ ได้แก่ กลุ่มอายุน้อย มีช่วงอายุ 20-35 ปี และกลุ่มอายุมาก มีช่วงอายุ 50-65 ปี ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงของการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้มีการแปรไปตามกลุ่มอายุแต่การเปลี่ยนแปลงอยู่ในระยะเริ่มต้น เนื่องจากอัตราการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ของทั้ง 2 กลุ่มอายุยังสูงกว่าอัตราการใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน แต่การที่อัตราการใช้ศัพท์มาตรฐานในกลุ่มอายุน้อยสูงกว่าในกลุ่มอายุมาก แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงว่า เริ่มมีการใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนที่ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้มากขึ้น และในอนาคตอัตราการใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนที่ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้มากขึ้นกว่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

กัญญารัตน์ บั่นทอง (2524) ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในคนสามรุ่นของภาษาคำเมือง” มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยใช้ผู้บอกภาษาที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 อายุระหว่าง 45-60 ปี กลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 30-45 ปี กลุ่มที่ 3 อายุระหว่าง 15-30 ปี ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเสียงพบน้อยกว่าการสร้างคำศัพท์ใหม่และการยืมคำ การเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นจากคนกลุ่มที่ 2 คำศัพท์คำเมืองใช้มากที่สุดในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 3 นิยมใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้นและใช้คำเมืองน้อยลง

พนอ เพชรสม (2526) ศึกษาค้นคว้าเรื่อง “การเปรียบเทียบการใช้ภาษาระหว่างคนสามรุ่นในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้ภาษาของคนสามรุ่น โดยแบ่งผู้บอกภาษาออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 อายุระหว่าง 45-60 ปี กลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 30-45 ปี และกลุ่มที่ 3 อายุระหว่าง 15-30 ปี ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาเริ่มในกลุ่มที่ 2 ที่ใช้ทั้งภาษาถิ่นใต้ที่รับมาจากคนกลุ่มที่ 1 และภาษาไทยมาตรฐานที่รับเข้ามาใหม่ ในขณะที่คนกลุ่มที่ 3 ใช้ภาษาถิ่นใต้น้อยลงใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น ยกเว้นเสียงวรรณยุกต์ที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานแต่เปลี่ยนไปตามภาษาถิ่นใต้ที่อยู่ใกล้เคียง

สุนทรี อุดมเดชา (2538) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาคำศัพท์ที่มีแนวโน้มจะเลิกใช้ในภาษาถิ่นระยอง” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวโน้มการเลิกใช้คำศัพท์และวลีของคนสองระดับอายุ โดยคัดเลือกผู้บอกภาษาจาก 6 อำเภอและ 2 เทศบาล แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และกลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 13-20 ปี ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มการเลิกใช้คำศัพท์ภาษาถิ่นระยองแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ คำศัพท์ที่มีผู้ไม่ใช้ในระดับสูง คำศัพท์ที่มีผู้ไม่ใช้ในระดับปานกลางและคำศัพท์ที่มีผู้ไม่ใช้ในระดับต่ำ ทั้งในระดับปานกลางและระดับต่ำมีแนวโน้มการเลิกใช้คำศัพท์และวลีค่อนข้างน้อยเนื่องจากผู้บอกภาษายังใช้ภาษาถิ่นระยองกันอยู่มาก จากแนวโน้มทั้ง 3 ระดับผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 มีแนวโน้มที่จะเลิกใช้คำศัพท์และวลีภาษาถิ่นระยองมากกว่ากลุ่มที่ 1

อุทัยวรรณ ตันหยง (2526) ได้ทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาพวน” จุดมุ่งหมายของงานวิจัยคือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของคนสามระดับอายุและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของคำ-ความหมายในภาษาพวน โดยใช้ผู้บอกภาษาจากอำเภอเมืองลพบุรี อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และจากตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี แบ่งผู้บอกภาษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป กลุ่มอายุระหว่าง 31-49 ปี และกลุ่มอายุระหว่าง 15-30 ปี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะการใช้คำศัพท์ภาษาพวนของคนสามระดับอายุจะนำคำศัพท์อื่นมาใช้ร่วมกับคำศัพท์เดิม มากกว่าการใช้คำศัพท์เดียวกันเหมือนกันทั้งสามระดับอายุ พบการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำชนิดไม่มีข้อจำกัดมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น พยัญชนะควบกล้ำเพิ่มขึ้น เสียงสระและเสียงวรรณยุกต์ของคำใช้เป็นเสียงเดียวกับภาษาไทยกรุงเทพฯมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ กลุ่มที่ 3 มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด และพบคำศัพท์ที่เลิกใช้ในแต่ละกลุ่มจำนวนหนึ่ง ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีโอกาสเลือกใช้คำศัพท์เดิมและคำศัพท์อื่นมากที่สุด ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 มีการเปลี่ยนแปลงการใช้คำมากเนื่องจากได้รับอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพฯที่เป็นภาษาราชการ

การศึกษางานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าปัจจัยเรื่องอายุเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษา อาจกล่าวได้ว่า ผู้พูดที่มีอายุมากมักใช้ภาษาดั้งเดิมที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษานั้นๆ ได้ดีกว่าผู้พูดที่มีอายุน้อย ในขณะที่ผู้พูดที่มีอายุน้อยใช้ภาษาที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากกว่าผู้พูดที่มีอายุมาก ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษากการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามช่วงอายุของผู้พูดนั้นอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดกลุ่มประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรของงานวิจัยนี้คือ กลุ่มคนในอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ 2 ช่วงอายุ ได้แก่ ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 คือ ชาย-หญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไปและช่วงอายุที่ 2 คือ ชาย-หญิงที่มีอายุระหว่าง 15-20 ปี แบ่งเป็นช่วงอายุละ 9 คน รวมประชากรที่ศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 18 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยมีวิธีการคัดเลือกผู้บอกภาษา ดังนี้

1. ศึกษาและสำรวจชุมชนเพื่อคัดเลือกผู้บอกภาษาจากแหล่งข้อมูล
2. กำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษา ซึ่งจำเป็นสำหรับงานวิจัยนี้ คือ
 - 2.1 ชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 15-20 ปีและอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป
 - 2.2 มีอวัยวะในการออกเสียงเป็นปกติ
 - 2.3 เป็นผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน
 - 2.4 มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่แหล่งข้อมูล
3. คัดเลือกผู้บอกภาษาที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อ 2.1-2.4 โดยขอข้อมูล

จากหมู่บ้านหรือกำนันของแต่ละตำบล จากอำเภอคอนสวรรค์ ซึ่งมีทั้งหมด 9 ตำบลได้แก่ ตำบลคอนสวรรค์ ตำบลโคกมั่งงอย ตำบลบ้านโสก ตำบลห้วยไร่ ตำบลช่องสามหมอ ตำบลโนนสะอาด ตำบลหนองขาม ตำบลยางหวายและตำบลศรีสำราญ จำนวนกลุ่มตัวอย่างตำบลละ 2 คน ช่วงอายุละ 9 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 18 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย คือ รวบรวมสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานจากหนังสือคำวิเศษณ์และสำนวนพูดภาษาอีสานและงานวิจัยเรื่อง “ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น” ของ ประไพ เลิศธีระวิวัฒน์ จากการรวบรวมสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานทั้งหมดมีจำนวน 192 สำนวน จัดหมวดหมู่ได้ 3 หมวด ได้แก่

1. หมวดบรรยายบุคลิก, รูปร่าง, หน้าตา ได้แก่ สำนวนต่อไปนี้

- 1) แขนปานหมกฮวก
- 2) กุ้ยเฮี้ย
- 3) ขิวปานไหมหางหมา
- 4) คนจรมอนหมิ่น
- 5) ทุกข์ส่ำหัวเหือด
- 6) ทุกข์ยากปากหมอง
- 7) ทิตพางานจารย์ฟาโล
- 8) นอนวันชั้นชา
- 9) บ้านนอกคอกนา
- 10) ขึ้นหน้าปานเจ็กผั้น
- 11) ชี้อายน้ำบ่อาบ
- 12) ทำใหญ่ปานช้าง
- 13) เปปานปากกบ
- 14) เปปานเลขแปด
- 15) ผีบ้าได้กบ
- 16) ผู้ฮ้ายมีปิ่น
- 17) พอไปวัดไปวาได้
- 18) มนปานหมากปิ่น
- 19) สูงคือผีเผด
- 20) สูงคือเสาโทรเลข
- 21) หน้าเคร่งปานกองเพล

2. หมวดบรรยายอุปนิสัย ได้แก่ สำนวนต่อไปนี้

- 1) กินข้าวปานชกหมวย
- 2) จีกลาแตกปานหลอกปอ
- 3) จิงอิงจองฮอง
- 4) ตีนก่อนไก่อ
- 5) ถึกกันปานเลื่อยไม้

- 6) ถ้ำกินน่องช้าง
 - 7) บักสีเต๋อ
 - 8) บ้ามืดแก
 - 9) บ่อหนังขงขอบ
 - 10) กินคือหมอยู่คือหมา
 - 11) คุยสาวสำพากย์หนัง
 - 12) จมปานพระ
 - 13) ใจดีปานพระเวส
 - 14) ใจฮ้ายปานเสือ
 - 15) ชื่อปานพระ
 - 16) ชื่อปานพลู
 - 17) ชื่อฮ้ายตีนตดเหม็น
 - 18) ดีกตักตักใน
 - 19) นอนปานเปื้อเห็ด
 - 20) นกเค้าท้วงตาแม่
 - 21) ไปลายข้างแสงแง่ง
 - 22) ไปพุนกินปลามาพิกินเข้า
 - 23) ไปฮู้เดียวอุตุลุด
 - 24) ไปสุดส้าว
 - 25) ฟ้าวปานนอนน่าน้องเมีย
 - 26) ฟ้าวปานนำควาย
 - 27) มิดปานแกวตาย
 - 28) มิดปานหอยไข่
 - 29) มุ่นปนเตะเห็ด
 - 30) เว้าค่าศอกออกต้าวา
 - 31) ไวปานเมื่อ
 - 32) ไวปานวอก
 - 33) เสยปานหมาตด
 - 34) เสยปานหมาปะห่า
 - 35) หยิงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์
3. หมวดบรรยายการกระทำ ได้แก่ ส่วนต่อไปนี้
- 1) ขุนกะจา
 - 2) คำกำปั้น
 - 3) คนหนึ่งกินเหล้าคนหนึ่งเฝ้าเหื่อน

- 4) ทิดตายดอก
- 5) กินข้าวโตโสความเพิ่น
- 6) กินคายน่องหน้า
- 7) ข้าตายหงายไว้
- 8) ตดให้หมาดม
- 9) ตีให้หนูตดผม
- 10) ต้มลาว
- 11) กินบั้งจักกัน สันบั้งจักยัก
- 12) เกี้ยวหมามุงทุ่ง
- 13) กำขี้ดีกว่ากำตด
- 14) กินแล้ง
- 15) เกวียนเขมร
- 16) กินหัวกินหาง
- 17) เข้าขาดแลงแกงขาดหม้อ
- 18) เข้าป่น้ำ
- 19) ขอดท้องขอดไส้
- 20) ของเก่าปเล่กะลิม
- 21) ขี้ตีกป้อง
- 22) คอต้อแอก
- 23) คำคิ่นปิ่นบาก
- 24) คำกะบิ่นคิ่นกะเขี้ยว
- 25) คอขาดบาดตาย
- 26) จัวเคยค้ำม้าเคยขี่
- 27) จูตไฟไล่เต่า
- 28) บวกบ่แล่นหาควาย
- 29) กกขี้ตายปลายขี้เป็น
- 30) เขาเกิดลุนหูเขา
- 31) ขี้ข้าเงินเต็ม
- 32) ข้ากะตายขายกะได้
- 33) กินม้าม่าบ่คล่าเบ็งท้อง
- 34) กินเผื่อหมา
- 35) กินในดอก
- 36) กินปุ่นออกฮ้อนท้อง
- 37) กินแล้วแล้วหนี

- 38) แก่ตายดอก
- 39) กินอยู่กับปากอยากอยู่กับท้อง
- 40) ชั่งช้อ
- 41) ขายหน้า
- 42) ชีหักถ้อง
- 43) ชูลังชั่งช้อ
- 44) จกคอฮาก
- 45) ชาวไยปานหม้อน
- 46) ใต้กินเต่าลีมหมา
- 47) ดีฮวดกวาดเพียง
- 48) บักลาอิมบั้งเข้าหลาม
- 49) บ้านแตกแตกขาด
- 50) บอกหญ้าม้านาย
- 51) บมีน้ำยา
- 52) ประสานอแรดบาทแปดพายเซ
- 53) ปากบได้ไอบดง
- 54) ปล่อยเอียนลงตม
- 55) ฝิบฆ่าม้าบเหยียบ
- 56) ฝิบ้นหลุด
- 57) ผู้ดีตายหน้าลายยัง
- 58) ผู้ตายขายผู้เป็น
- 59) พร้อมพระ
- 60) พาเศรษฐีไปค้า
- 61) ไฟไหม้ป่าจึงเห็นหน้าหนู
- 62) ม้าป่งเขาผักกะเดาหวาน
- 63) มักเจ็ก
- 64) มินตาอำปาก
- 65) มดแดงบ่เหยប់ขุ
- 66) มอบเวนเคนให้
- 67) ยุ่งปานชีถึกแห
- 68) ย้อมแมวขาย
- 69) ยามมีจิ้งจกฟีน้อง
- 70) ลิงได้หมากกระเบา
- 71) ลีหน้าคือหลิน

- 72) ลูกบ่เต้า
- 73) เลี้ยงหมูไว้ถ้ำเจ๊ก
- 74) เลือดเข้าตา
- 75) ลมเพลมพัด
- 76) เลื่อนปานขี้เจ็บท้อง
- 77) ลักกัดกันไซ
- 78) เล่นน้ำฮอยเกิบ
- 79) เลี้ยงกับเช่าเน่ากับขา
- 80) เว้าปากเบื่องซ้าย
- 81) เว้าปานแสง
- 82) เว้าค่าศอกออกตำวา
- 83) สว่างสำฟอเฒ่าตาย
- 84) สว่างสำยาตาย
- 85) สำพระไต้หวิ
- 86) สูดยาปานกินถั่ว
- 87) สิบอุ้มท้อเคย
- 88) สูดปานจกครก
- 89) ใส่บาตรถามเจ้าหัว
- 90) เสียเป้เหลียมหมากเฟื่อง
- 91) สมน้ำหน้าเฮือด
- 92) เสนาบดีโง่
- 93) เสนาหมากขี้กา
- 94) สมพอกันมันพอกลอย
- 95) ห้างท้องใส่ไข่แลน
- 96) หมายนาบ่ขอดหญ้า
- 97) หมายบ่อยาก
- 98) หมายสองเจ้าปาวสองนาย
- 99) หมายสองเจ้าปาวสองนาย
- 100) ใหญ่สำช้าง
- 101) หน้อยสำน้ำลายไก่
- 102) หลาบปานตอนแมว
- 103) หมาเห่าไปตองแห้ง
- 104) เหมิดกล้ำแล้วนา
- 105) หาหาใส่หัว

- 106) หมาหลายเจ้ากินข้าวหลายเถียน
- 107) หัวเดียวกระเทียมลีบ
- 108) หมาเข้าบ้านให้ค่อมหาง
- 109) ไหล่บ่ถึกทหาร
- 110) เหี่ยวตายออก
- 111) หางปานหมากม่วงยาครู
- 112) หนูกินม่อนจั่งฮู้คุณแมว
- 113) หอยลอยนำคราด
- 114) หาบกะดอนคอนกะเดียว
- 115) ให้บ่มีน้ำตา
- 116) หวานกล้วยดิบ
- 117) เหยียบขี้ไก่บ่แตก
- 118) หนังสือก้อมต่างคนต่างมี
- 119) หัวพ่อสันแกงเต่า
- 120) หน้าหน้าคือกุลาหาบหนู
- 121) หามผีตกป่าช้า
- 122) หมาคาบไปกิน
- 123) หาปลาใส่บุญ
- 124) ออกป้องขาด
- 125) ออดหลอดศรีสะเกษ
- 126) อุกใจสำนองเมียเอาผ้า
- 127) อุกใจสำหมาขี้เหื่อ
- 128) อนุญาตบาดคำ
- 129) เอ็ดเวียกสำคนป่วย
- 130) เอ็ดคือลูกเขยใหม่
- 131) ฮ้าวจอมฟ้า
- 132) ฮู้พอเป็นกะจา
- 133) เอือล่มเมื่อจอด
- 134) เว้ากับไทยไฟไหม้หญ้า
- 135) เว้ากับลาวตาขาวมานๆ

จากนั้นนำสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานมาตรวจสอบกับปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องสำนวนภาษาอีสานคือ นายทอง นาคคำ แล้วจัดทำเป็นรายการสำนวนโดยเรียงตามลำดับตัวอักษรเพื่อนำไปสัมภาษณ์ หมวดยที่ผู้วิจัยนำมาเก็บข้อมูลในงานวิจัยเล่มนี้คือ สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานหมวดบรรยายอุปนิสัยจำนวน 35 สำนวน ซึ่งนอกจากจะทำให้ทราบถึงอุปนิสัยของคนไทยถิ่นอีสานแล้วหมวดบรรยายอุปนิสัย ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนไทยถิ่นอีสานอีกด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้ง 18 คนที่คัดเลือกไว้ใน 9 ตำบลด้วยตนเอง ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาตามรายการสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานทั้ง 35 สำนวน ทีละสำนวน โดยผู้วิจัยพูดสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานแล้วให้ผู้บอกภาษาบอกความหมายของสำนวนไทยถิ่นอีสานนั้นๆ
2. ขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะจดบันทึกความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานและบันทึกเสียงไปพร้อมๆ กัน เพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบข้อมูลภายหลัง
3. ในกรณีที่ผู้วิจัยมีข้อสงสัยจะขอคำอธิบายเพิ่มเติมจากผู้บอกภาษา

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. นำข้อมูลสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้บอกภาษาทั้งสองช่วงอายุที่จดบันทึกไว้มาตรวจสอบกับเทปที่บันทึกไว้ทีละสำนวนเพื่อความถูกต้อง
2. แยกข้อมูลที่ได้จากผู้บอกภาษาออกตามช่วงอายุ
3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้บอกภาษาแต่ละช่วงอายุ ตามหัวข้อต่อไปนี้
 - 3.1 ความหมายกว้างขึ้น (Broadening)
 - 3.2 ความหมายแคบลง (Narrowing)
 - 3.3 ความหมายดีขึ้น (Amelioration)
 - 3.4 ความหมายเลวลง (Pejoration)
 - 3.5 ความหมายขยับเคลื่อนย้าย (Shift)
4. รวบรวมสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่อาจจะสูญหายไปจากภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้บอกภาษาทั้งสองช่วงอายุ

บทที่ 4

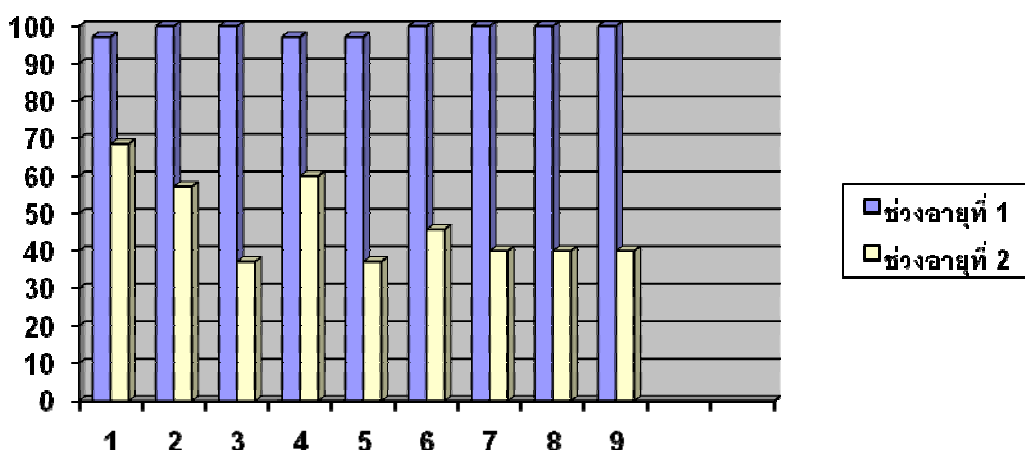
ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมาย สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

การวิเคราะห์การใช้สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของคนสองช่วงอายุในอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งพูดภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลใน 9 ตำบล คือ ตำบลบ้านโสก โคกมั่งงอย ห้วยไร่ คอนสวรรค์ หนองขาม ช่องสามหมอ ยางหวาย โนนสะอาด และศรีสำราญ โดยคัดเลือกผู้บอกภาษาตำบลละ 2 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ผู้บอกภาษาที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บอกภาษาที่มีอายุระหว่าง 15-20 ปี จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 9 ตำบล จำนวน 18 คน สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้จำนวน 35 สำนวน เป็นสำนวนที่บรรยายอุปนิสัย สำนวนเหล่านี้คัดเลือกมาจากหนังสือคำวิเศษณ์และสำนวนพูดภาษาไทยถิ่นอีสาน งานวิจัยเรื่อง “ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น” และจากการซักถามปราชญ์ชาวบ้าน ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งข้อมูลเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ผู้บอกภาษาทราบความหมาย

1.1 สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ทราบความหมาย พบว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ทราบความหมายของสำนวน คิดเป็นร้อยละ 98.57 ซึ่งแยกได้ดังนี้ ผู้บอกภาษาตำบลบ้านโสก ตำบลโนนสะอาด ตำบลหนองขาม ทราบความหมายทั้งสิ้น 34 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 97.14 ตำบลโคกมั่งงอย ตำบลคอนสวรรค์ ตำบลห้วยไร่ ตำบลยางหวาย ตำบลช่องสามหมอ และตำบลศรีสำราญ 35 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

1.2 สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ทราบความหมายพบว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ทราบความหมายของสำนวน คิดเป็นร้อยละ 49.38 ซึ่งแยกได้ดังนี้ ผู้บอกภาษาตำบลบ้านโสกทราบความหมายทั้งสิ้นจำนวน 24 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 68.57 ตำบลโคกมั่งงอย 20 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 57.14 ตำบลคอนสวรรค์ 13 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 37.14 ตำบลโนนสะอาด 21 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 60 ตำบลหนองขาม 13 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 37.14 ตำบลห้วยไร่ 16 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 45.71 ตำบลยางหวาย ตำบลช่องสามหมอและตำบลศรีสำราญ 14 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 40 ดังภาพประกอบต่อไปนี้

1 ตำบลบ้านโสก	6 ตำบลห้วยไร่
2 ตำบลโคกมั่งงอย	7 ตำบลยางหวาย
3 ตำบลคอนสวรรค์	8 ตำบลช่องสามหมอ
4 ตำบลโนนสะอาด	9 ตำบลศรีสำราญ
5 ตำบลหนองขาม	

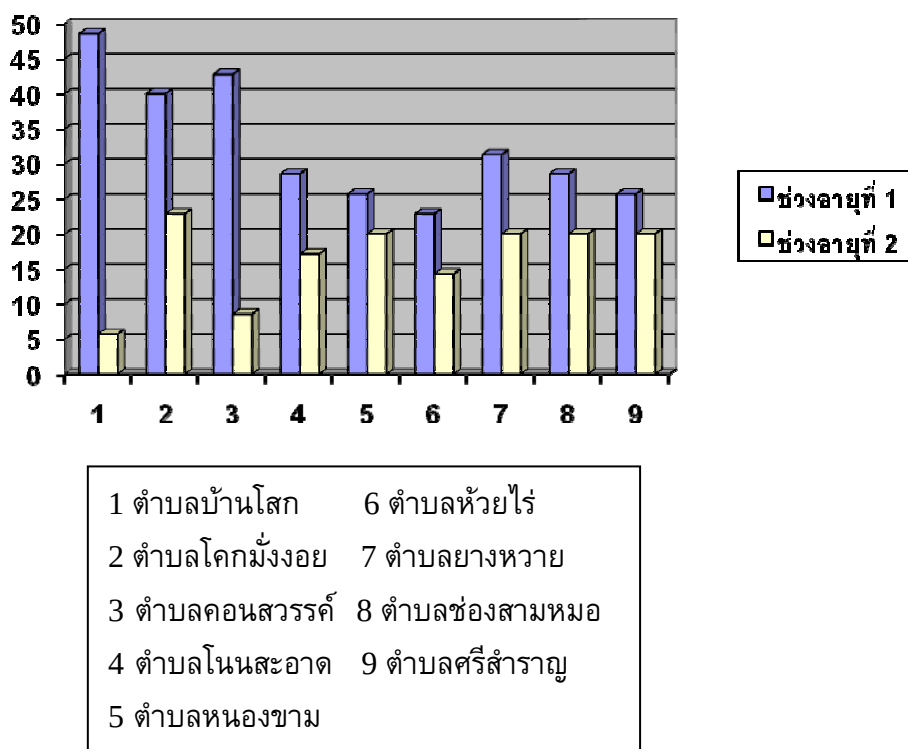
ภาพประกอบ 3 เปรียบเทียบการทราบความหมายสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้บอกภาษา
ช่วงอายุที่ 1 และ 2

2. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีความหมายคงเดิม

2.1 สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ของแต่ละตำบลทราบความหมายที่มีความหมายคงเดิม พบว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ทราบความหมายเดิมของสำนวนคิดเป็นร้อยละ 33.56 ซึ่งแยกได้ดังนี้ ผู้บอกภาษาตำบลบ้านโสกทราบความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีความหมายคงเดิมทั้งสิ้น 17 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 48.57 ตำบลโคกมั่งงอย 14 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 40 ตำบลคอนสวรรค์ 15 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 42.85 ตำบลโนนสะอาด 10 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ตำบลหนองขามและตำบลศรีสำราญ 9 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 25.71 ตำบลห้วยไร่ 8 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 22.85 ตำบลยางหวาย 11 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 31.42 ตำบลช่องสามหมอ 10 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 28.57

2.2 สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ของแต่ละตำบลทราบความหมายที่มีความหมายคงเดิม พบว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ทราบความหมายเดิมของสำนวนคิดเป็นร้อยละ 14.75 ซึ่งแยกได้ดังนี้ ผู้บอกภาษาตำบลบ้านโสกทราบความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีความหมายคงเดิมมีทั้งสิ้น 2 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 5.71 ตำบลโคกมั่งงอย 8 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 22.85 ตำบลคอนสวรรค์ 3 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 8.57 ตำบลโนนสะอาด 6

สำนวน คิดเป็นร้อยละ 17.14 ตำบลหนองขาม ตำบลยางหวาย ตำบลช่องสามหมอ และตำบลศรีสำราญ 7 สำนวน ค่าคิดเป็นร้อยละ 20 ตำบลห้วยไร่ 5 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 14.28 ซึ่งแสดงในภาพประกอบดังต่อไปนี้

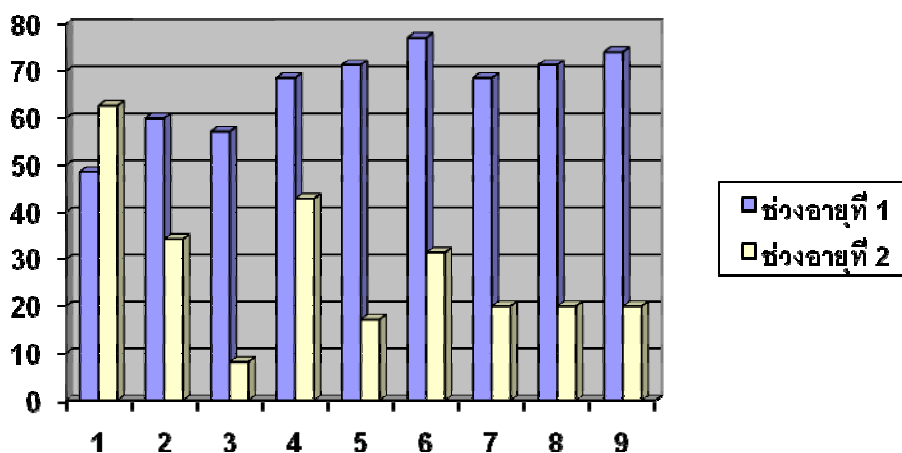
ภาพประกอบ 4 เปรียบเทียบสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 และ 2 ที่มีความหมายคงเดิม

3. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย

3.1 สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 พบว่าสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายคิดเป็นร้อยละ 65.19 ซึ่งแยกได้ดังนี้ตำบลบ้านโสกมีทั้งสิ้น 17 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 48.57 ตำบลโคกมั่งงอย 21 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 60 ตำบลคอนสวรรค์ 20 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 57.14 ตำบลโนนสะอาดและตำบลยางหวาย จำนวน 24 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 68.57 ตำบลหนองขาม 25 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 71.42 ตำบลห้วยไร่ 27 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 77.14 ตำบลช่องสามหมอ 25 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 71.42 และตำบลศรีสำราญ 26 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 74.28

3.2 สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 พบว่าสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายคิดเป็นร้อยละ 30.96 ซึ่งแยกได้ดังนี้ตำบลบ้านโสกมีทั้งสิ้น 22 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 62.86 ตำบลโคกมั่งงอย 12 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 34.28 ตำบลคอนสวรรค์ 10 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 8.16

ตำบลโนนสะอาด 15 จำนวน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ตำบลหนองขาม 6 จำนวน คิดเป็นร้อยละ 17.14 ตำบลห้วยไร่ 11 จำนวน คิดเป็นร้อยละ 31.42 ตำบลยางหวาย ตำบลช่องสามหมอ และตำบลศรีสำราญ 7 จำนวน คิดเป็นร้อยละ 20 ซึ่งแสดงในภาพประกอบข้างล่างนี้

1 ตำบลบ้านโสก	6 ตำบลห้วยไร่
2 ตำบลโคกมั่งงอย	7 ตำบลยางหวาย
3 ตำบลคอนสวรรค์	8 ตำบลช่องสามหมอ
4 ตำบลโนนสะอาด	9 ตำบลศรีสำราญ
5 ตำบลหนองขาม	

ภาพประกอบ 5 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 และ 2

4. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่สูญหายไป

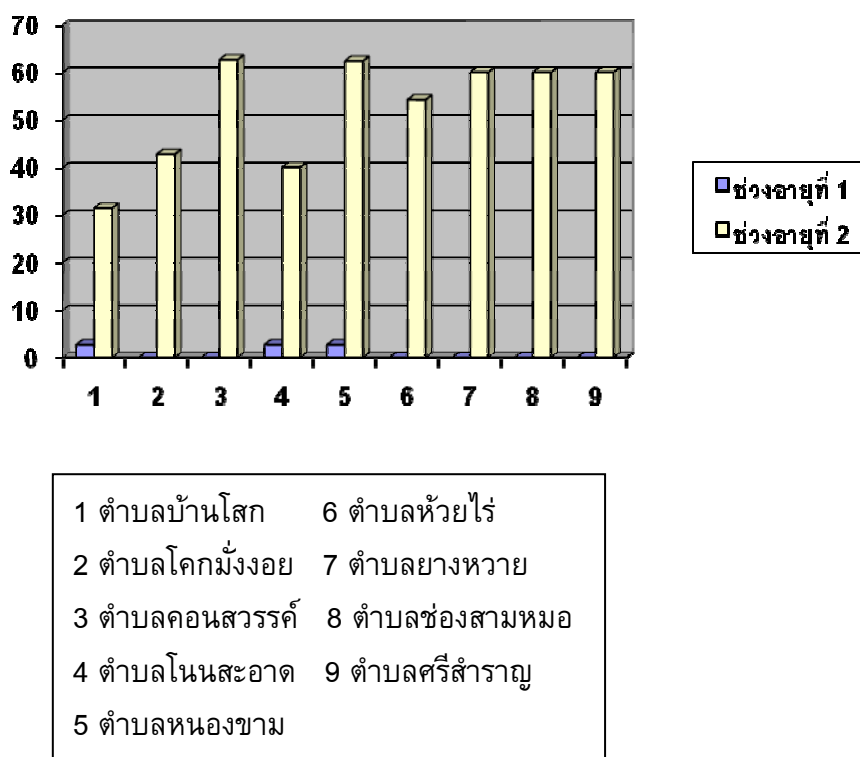
4.1 สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่สูญหายไปของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 พบว่า

สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่สูญหายไปของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 2.85 ซึ่งแยกได้ดังนี้ ตำบลบ้านโสก ตำบลโนนสะอาดและตำบลหนองขามมีทั้งสิ้นจำนวน 1 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 2.85 ตำบลโคกมั่งงอย ตำบลคอนสวรรค์ ตำบลห้วยไร่ ตำบลยางหวาย ตำบลช่องสามหมอ และตำบลศรีสำราญไม่พบการสูญหายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

4.2 สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่สูญหายไปของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 พบว่า

สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่สูญหายไปของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 48.57 ซึ่งแยกได้ดังนี้ ตำบลบ้านโสกมีทั้งสิ้น 11 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 31.43 ตำบลโคกมั่งงอย 15 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ตำบลคอนสวรรค์และตำบลหนองขาม 22 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 62.85 ตำบลโนนสะอาด 14 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 40 ตำบลห้วยไร่ 19 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 54.28

ตำบลยางหวาย ตำบลช่องสามหมอและตำบลศรีสำราญ 21 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 60 จากการเก็บข้อมูลของผู้บอกภาษาทั้งสองช่วงอายุจัดข้อมูลได้ดังภาพประกอบนี้

ภาพประกอบ 6 เปรียบเทียบสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีแนวโน้มว่าจะสูญหายไปของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 และ 2

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน

จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้บอกภาษาทั้งสองช่วงอายุ ผลปรากฏดังนี้

1. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่เปลี่ยนแปลงความหมายของผู้บอกภาษา

ช่วงอายุที่ 1

จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ทราบความหมาย จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ส่วนใหญ่ยังคงทราบความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน มีทั้งสิ้น 34 สำนวน มีผู้บอกภาษาบางคนไม่ทราบความหมายของสำนวนเพียง 1 สำนวนเท่านั้น และสำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายมีจำนวน 31 สำนวน สามารถนำข้อมูลมาจัดประเภทได้ 5 ประเภท ได้แก่ สำนวนที่มีความหมายกว้างขึ้น, สำนวนที่มีความหมายแคบลง, สำนวนที่มีความหมายดีขึ้น, สำนวนที่มีความหมายเสื่อมลงและสำนวนที่มีความหมายขยับเคลื่อนย้าย ได้แก่

1.1 **สำนวนที่มีความหมายกว้างขึ้น** หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายขยายกว้างขึ้นจากเดิม ได้แก่

1) กินข้าวปานชกมวย

สำนวนกินข้าวปานชกมวย เดิมหมายความว่า รับประทานอาหารอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ กินอะไรก็ได้

2) ใจดีปานพระเวส

สำนวนใจดีปานพระเวส เดิมหมายความว่า บุคคลที่ใจดีใจงามไม่มีโมโหมีแต่ความเมตตากรุณา ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ ใจกว้าง, ไม่เกลียดและไม่คิดร้าย

3) ใจฮ้ายปานเสือ

สำนวนใจฮ้ายปานเสือ เดิมหมายความว่า บุคคลที่มีใจโมโหหวังแต่จะทำร้ายผู้อื่น เข้าใกล้ไม่ได้ ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ อารมณ์ร้อนและอารมณ์ไม่ดี

4) ชื่อปานพระ/ ชื่อหรือ

สำนวนชื่อปานพระ/ ชื่อหรือ เดิมหมายความว่า ชื่อตรงมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ มีคุณธรรม, ตรงไปตรงมาและโปร่งใส

5) ชื่อปานพลู

สำนวนชื่อปานพลู เดิมหมายความว่า ตรงมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ โปร่งใสและตรงไปตรงมา

6) ไปพุ้นกินปลามาพื้กินเข้า

สำนวนไปพุ้นกินปลามาพื้กินเข้า เดิมหมายความว่า การพึ่งพาอาศัยซึ่งและกัน หรือถ้อยที่ถ้อยอาศัย ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้น เป็นญาติกัน

7) ไปสุดส้าว

สำนวนไปสุดส้าว เดิมหมายความว่า ไปสุดช่องหรือสุดจังหวะ จนไม่สามารถจะไปได้อีกเพราะหมดกำลัง ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ ไปไกลมากแต่ก็กลับมา

8) เว้าค่าศอกออกค่าวา/ เว้าค่าศอกออกค่าวา

สำนวนเว้าค่าศอกออกค่าวา/ เว้าค่าศอกออกค่าวา เดิมหมายความว่า พูดมาก, พูดเกินความจริง ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ ได้ยินอีกอย่างแต่พูดอีกอย่าง

9) เสยปานหมาตด/ ชื่อหรือ

สำนวนเสยปานหมาตด/ ชื่อหรือ เดิมหมายความว่า บุคคลที่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปแม้การกระทำนั้นจะถูกหรือผิดประการใด เขาก็เฉยเมย ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ ไม่สนผู้อื่น

1.2 สำนวนที่มีความหมายแคบลง หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้น ส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายแคบลงจากเดิม สำนวนที่มีความหมายแคบลง ได้แก่

1) จิงอิงจงฮอง

สำนวนจิงอิงจงฮอง เดิมหมายความว่า ทำอะไรที่ไม่ดี ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ โกหก, ตี, จัญไร, ขี้เหนียวและเห็นแก่ตัว

2) นอนปานเปื่อเห็ด

สำนวนนอนปานเปื่อเห็ด เดิมหมายความว่า นอนเยอะหลับสนิท ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ นอนนาน

3) มิตปานแกวตาย

สำนวนมิตปานแกวตาย เดิมหมายความว่า เจียบกริบ ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ พุดน้อย

4) เว้าค่าศอกออกค่าว/ เว้าค่าศอกออกค่าว

สำนวนเว้าค่าศอกออกค่าว/ เว้าค่าศอกออกค่าว เดิมหมายความว่า พุดมาก, พุดเกินความจริง ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ พุดเรื่องเล็กเป็นเรื่องใหญ่

5) หยิงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์

สำนวนหยิงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์ เดิมหมายความว่า หยิงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์เป็นของต้องห้าม ห้ามเพศตรงข้ามไปมีเพศสัมพันธ์ด้วย มีความหมายแฝงว่า คนเหล่านี้เป็นคนที่จิตใจไม่มั่นคงหรือใจโลเลก็ได้ ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ ผู้หญิงไม่ดีมีสามีหลายคน

1.3 สำนวนที่มีความหมายดีขึ้น หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้น ส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายดีขึ้นจากเดิม สำนวนที่มีความหมายดีขึ้นมีเพียงหนึ่งสำนวนคือ

1) คุษาสวซ่าพากย์หนัง

สำนวนคุษาสวซ่าพากย์หนังเดิมหมายความว่า คุษง่วงเวลาจับผู้หญิง ปัจจุบันความหมายของสำนวนดีขึ้นคือ การมดี

2) ไวปานมือ

สำนวนไวปานมือ เดิมหมายความว่า รวดเร็ว, ไวไฟ ปัจจุบันความหมายของสำนวนดีขึ้นคือ คล่องแคล่ว

3) ไวปานวอก/ไวปานลิง

สำนวนไวปานมือ เดิมหมายความว่า รวดเร็ว, ไวไฟหลุกหลิกและลอนลานเหมือนลิง ปัจจุบันความหมายของสำนวนดีขึ้นคือ คล่องแคล่ว

1.4 สำนวนที่มีความหมายเสื่อมลง หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายเสื่อมลงหรือเลวลงจากเดิม สำนวนที่มีความหมายเสื่อมลง ได้แก่

1) กินข้าวปานชกมวย

สำนวนกินข้าวปานชกมวย เดิมหมายความว่า รับประทานอาหารอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ กินไม่มีการยาดและไม่เป็นระบบระเบียบ

2) กินคือหมอยู่คือหมา

สำนวนกินคือหมอยู่คือหมา เดิมหมายความว่า ความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ กินดีที่อยู่ไม่ดี

3) ขี้อายตื่นตดเหม็น

สำนวนขี้อายตื่นตดเหม็น เดิมหมายความว่า ไม่เจียมตัวหรือไม่เจียมในฐานะของตน ปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ ขี้อายยิ่งทำตัวแย่

4) คยสาวสำพากย์หนัง

สำนวนคยสาวสำพากย์หนัง เดิมหมายความว่า คยเก่งเวลาจีบผู้หญิง ปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ พุดมากและขี้อวด

5) บักสีเต๋อ

สำนวนบักสีเต๋อ เดิมหมายความว่า บุคคลที่ทำอะไรแก่งก้าง, เต๋อดำ ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างเสื่อมลงคือ บ้า ๆ บอ ๆ

6) บ้ามืดแถ/ บ้ามืดโกน

สำนวนบ้ามืดแถ/ บ้ามืดโกน เดิมหมายความว่า บุคคลที่เดิมเป็นพระแล้วสึกออกมาเป็นฆราวาสแล้วปฏิบัติตัวเหมือนกับคนทั่วไป ปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ บ้า ๆ บอ ๆ และบวชนานแต่ปฏิบัติตัวไม่ดี

7) มุ่นปานเตะเห็ด

สำนวนมุ่นปานเตะเห็ด เดิมหมายความว่า ละเอียดยหรือละมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ ใ้การไม่ได้และทำอะไรไม่ได้เรื่อง

8) เว้าค่าศอกออกต้าวา/ เว้าค่าศอกออกค่าวา

สำนวนเว้าค่าศอกออกต้าวา/ เว้าค่าศอกออกค่าวา เดิมหมายความว่า พุดมาก, พุดเกินความจริง ปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ ชอบนินทาผู้อื่น

1.5 สำนวนที่มีความหมายขยับเคลื่อนย้าย หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายขยับเคลื่อนย้ายไปจากเดิม สำนวนที่มีความหมายขยับเคลื่อนย้าย ได้แก่

1) กินข้าวปานชกมว

สำนวนกินข้าวปานชกมว เดิมหมายความว่า รับประทานอาหารอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น กินข้าวเสียงดังและรับประทานอาหารอ่อย

2) กินคือหมอยู่คือหมา

สำนวนกินคือหมอยู่คือหมา เดิมหมายความว่า ความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น อยู่เฉย ๆ, ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร, สบาย ๆ, ไม่ทำงานและไม่ทำอะไร

3) ขี้อายตื่นตดเหม็น

สำนวนขี้อายตื่นตดเหม็น เดิมหมายความว่า ความไม่เจียมตัวหรือไม่เจียมในฐานะของตน ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น เฉย ๆ และขี้เหร่คิดว่าตัวเองดูดี

4) คยสาวสำพากยหนั

สำนวนคยสาวสำพากยหนั เดิมหมายความว่า คยเก่งเวลาจับผู้หญิง ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็นพูดเร็วและโกหก

5) จีกลาแตกปานลอกปอ/ จีกลาแตกปานลอกปอ

สำนวนจีกลาแตกปานลอกปอ เดิมหมายความว่า จีกลาร้าได้คล่อง ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น จีกลาร้าเป็นชิ้นเล็ก

6) จิงอิงจองฮอง

สำนวนจิงอิงจองฮอง เดิมหมายความว่า ทำอะไรที่ไม่ดี ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น หยิงยโสและอยู่เฉย ๆ ไม่ยุ่งกับใคร

7) ใจฮ้ายปานเสือ

สำนวนใจฮ้ายปานเสือ เดิมหมายความว่า บุคคลที่มีใจโมโหหวังแต่จะทำร้ายผู้อื่น เข้าใกล้ไม่ได้ ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น อยู่เฉย ๆ ไม่ยุ่งกับใคร, โกรธง่ายหายเร็วและไม่มีเหตุผล

8) ชื่อปานพระ/ ชื่อหรือ

สำนวนชื่อปานพระ/ ชื่อหรือ เดิมหมายความว่า ชื่อตรงมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่โกหกและไม่โกง

9) ชื่อปานพลู

สำนวนชื่อปานพลู เดิมหมายความว่า ตรงมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น เจียบ

10) ตึกตึกตึกใน / ตึกใน

สำนวนตึกตึกตึกใน / ตึกใน เดิมหมายความว่า รู้มากเกินไป, ชอบเอาเรื่องเอาเปรียบปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น เจ็บ, ทำในสิ่งที่คาดไม่ถึงในทางที่ดีและไม่ดี, เนยๆแต่ข้างในคร่ำ

11) ตื่นก่อนไก่

สำนวนตื่นก่อนไก่ เดิมหมายความว่า ตื่นนอนเร็วมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ขยัน

12) ถำกินน้องช้าง

สำนวนถำกินน้องช้าง เดิมหมายความว่า คอยในสิ่งที่ไม่มีหรือคอยในสิ่งที่ไม่มีหวังจะได้ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่ได้กินและรอด้วยความอดทน

13) ถึกกันปานเลื่อยไม้

สำนวนถึกกันปานเลื่อยไม้ เดิมหมายความว่า สมานสามัคคีหรือกลมเกลียวกันดี เปรียบเสมือนการเลื่อยไม้ เพราะถ้าหากการดึงเลื่อยไม้ไม่สัมพันธ์กันก็จะเลื่อยไปไม่ได้ แต่ปัจจุบันสำนวนมีความหมายขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่เถียงและปรึกษาหารือกัน

14) นกเค้าถ่วงตาแม่

สำนวนนกเค้าถ่วงตาแม่ เดิมหมายความว่า ตำหนิหรือชี้ข้อบกพร่องของผู้อื่น ทั้งๆที่ตนเองก็มีข้อบกพร่องอย่างนั้นเหมือนกัน ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ลูกกับแม่เหมือนกันคือตาโต

15) นอนปานเปื้อเห็ด

สำนวนนอนปานเปื้อเห็ด เดิมหมายความว่า นอนเยอะหลับสนิท ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ชี๊เกียจ

16) บักสีเต๊อ

สำนวนบักสีเต๊อ เดิมหมายความว่า บุคคลที่ทำอะไรแก่ง้าง, เต๊อตำ ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่สมประกอบและบวชหลายครั้ง

17) บ้ามืดถ/ บ้ามืดโกน

สำนวนบ้ามืดถ/ บ้ามืดโกน เดิมหมายความว่า บุคคลที่เดิมเป็นพระแล้วสึกออกมาเป็นฆราวาสแล้วปฏิบัติตัวเหมือนกับคนทั่วไป ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น สึกใหม่

18) บ่อหนังขงขอบ/ บ่อหนังขงข้อ

สำนวนบ่อหนังขงขอบ/ บ่อหนังขงข้อ เดิมหมายความว่า ไม่รอบคอบ, ไม่เอาใจใส่ ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่ทำและไม่คิดอะไร

19) ไปลายข้างแล่งแง

สำนวนไปลายข้างแล่งแง เดิมหมายความว่า เอาแต่ใจตนเอง, ไม่ยอมฟังเหตุผลของคนอื่น ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น น้อยใจและเข้าข้างตัวเองและไปคนเดียว

20) ไปพุ้นกินปลาเผาพิ้งกินเข้า

สำนวนไปพุ้นกินปลาเผาพิ้งกินเข้า เดิมหมายความว่า การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันหรือถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น อุดมสมบูรณ์และไปเยี่ยมญาติ

21) มุ่นปานเตะเห็ด

สำนวนมุ่นปานเตะเห็ด เดิมหมายความว่า ละเอียดหรือละมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น พุดเชื่อไม่ได้และไม่มีเหตุผล

22) มิดปานแกวตาย

สำนวนมิดปานแกวตาย เดิมหมายความว่า เจียบกริบ ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่เปิดเผยตัวตน, ซ้ำเหนียวและไม่ฟังใคร

23) มิดปานหอยไข่/ มิดปานมักหอยไข่

สำนวนมิดปานหอยไข่/ มิดปานมักหอยไข่ เดิมหมายความว่า เจียบกริบ ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่เปิดเผยตัวตน, ไปเลย, ภูไม่กลับ, ไม่ใส่ใจใครและเจียบขี้น

24) เสยปานหมาปะห่า

สำนวนเสยปานหมาปะห่า เดิมหมายความว่า ปล่อยปละ, ละเลย ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น เจย, ไม่อายและไม่สนใจใคร

จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนทั้ง 5 ประเภพบว่าบางสำนวนมีการเปลี่ยนแปลงความหมายเพียงประเภทเดียวเท่านั้นแต่ยังมีหลายสำนวนนี้มีการเปลี่ยนแปลงความหมายหลายประเภท ผู้วิจัยจึงได้สรุปข้อมูลให้อยู่ในรูปของตารางเพื่อความสะดวกในการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความหมายของแต่ละสำนวน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 สรุปการเปลี่ยนแปลงความหมายของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1

สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
1) กินข้าวปานชกมวย	รับประทานอาหารอย่างรวดเร็ว	กินอะไรก็ได้			กินไม่มีมารยาท, ไม่เป็นระบบระเบียบ	กินข้าวเสียงดัง, รับประทานอาหารอร่อย
2) กินคือหมอยุคือหมา	ความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง				กินดีที่อยู่ไม่ดี	อยู่เฉยๆ, ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร, สบายๆ, ไม่ทำงาน, ไม่ทำอะไร
3) ขี้อายตื่นตกเหม็น	การไม่เจียมตัวหรือไม่เจียมในฐานะของตน				ขี้อายยิ่งทำตัวแย่	ขี้อายคิดว่าตัวเองดูดี, เฉย
4) คอยสาวสำพากย์หนัง	คอยเก่งเวลาจีบผู้หญิง			การมดี	พูดมาก, ขี้โม้	พูดเร็ว, โทก

ตาราง 1 (ต่อ)

สำนวน	ความหมาย เดิม	ความหมาย กว้างขึ้น	ความหมาย แคบลง	ความหมาย ดีขึ้น	ความหมาย เสื่อมลง	ความหมาย ขยับ เคลื่อนย้าย
5) จี๊กปลา แตกปาน ลอกปอ/ จี๊กปลา แตกปาน ลอกปอ	จี๊กปลาร้าได้ คล่อง					จี๊กปลาร้า เป็นชั้นเล็ก
6) จิงอิง จองฮอง	ทำอะไรที่ไม่ดี	โกหก, ดื้อ, จัญไร ขี้เหนียว, เห็นแก่ตัว,				หยิ่งยโส อยู่เฉยๆไม่ ยุ่งกับใคร
7) ใจดี ปาน พระเวส	บุคคลที่ใจดี ใจงามไม่มี โมโหมีแต่ ความเมตตา กรุณา	ใจกว้าง, ไม่ คิดร้าย, ไม่ เกลียดใคร				
8) ใจฮ้าย ปานเสือ	บุคคลที่มีใจ โมโหหวังแต่ จะทำร้าย ผู้อื่น เข้าใกล้ ไม่ได้	อารมณ์ร้อน, อารมณ์ไม่ดี				อยู่เฉยๆไม่ ยุ่งกับใคร, โกรธง่ายหาย เร็ว, ไม่มี เหตุผล
9) ซื่อ ปานพระ/ ซื่อหรือ	ซื่อตรงมาก	มีคุณธรรม, ตรงไปตรงมา, โปร่งใส				ไม่โกหก, ไม่โกง

ตาราง 1 (ต่อ)

สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
10) ชื่อปานพลุ	ตรงมาก	โปร่งใส, ตรงไปตรงมา				เจียบ
11) ดักตัก / ดักใน	รู้มากเกินตัว, ชอบเอารัดเอาเปรียบ					เจียบ, ทำในสิ่งที่คาดไม่ถึงได้ในทางที่ดีและไม่ดี, เฉยๆแต่ข้างในดูร้าย
12) ตื่นก่อนไก่	ตื่นนอนเร็วมาก					ขยัน
13) นกเค้าถ่วงตาแม่	ตำหนิหรือชี้ข้อบกพร่องของผู้อื่นทั้งๆที่ตนเองก็มีข้อบกพร่องอย่างนั้นเหมือนกัน					ลูกกับแม่เหมือนกันคือตาโต
14) ทำกินน้องช้าง	รอคอยนานมาก					ไม่ได้กิน, รอคิวด้วยความอดทน
15) ถึกกันปานเลื่อยไม้	สมานสามัคคีหรือกลมเกลียวกันดีเปรียบเสมือนการเลื่อยไม้					ไม่เถียง, ปรึกษาหารือกันได้

ตาราง 1 (ต่อ)

สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
16) นอนป่านเปื้อนเห็น	นอนเยอะ หลับสนิท		นอนนาน			ซีเกียจ
17) บักสีเต๋อ	บุคคลที่ทำ อะไรต่อคำ, เช่อซ่า				บ้าๆบอๆ	ไม่ สมประกอบ ,บวชหลาย ครั้ง
18) บ้ามืดแก/ บ้ามืด โกน	บุคคลที่เดิม เป็นพระแล้ว สึกออกมา เป็นฆราวาส แล้วปฏิบัติตัว เหมือนกับคน ทั่วไป และ ขณะที่เป็น ฆราวาส ใหม่ๆ นั้นก็ เที่ยว ประพฤติ ปฏิบัติเหมือน ฆราวาส ทั้งหลาย ประพฤติ จน คนทั้งหลาย เห็นว่ายาก สึกออกมา ประพฤติ เช่นนั้นเดิม แก่				บ้าๆบอๆ, บวชนานแต่ ปฏิบัติตัวไม่ดี	สึกใหม่

ตาราง 1 (ต่อ)

สำนวน	ความหมาย เดิม	ความหมาย กว้างขึ้น	ความหมาย แคบลง	ความหมาย ดีขึ้น	ความหมาย เสื่อมลง	ความหมาย ขยับ เคลื่อนย้าย
19) บอหนัง ขังขอบ/ บอหนัง ขังข้อ	ไม่รอบคอบ, ไม่เอาใจใส่					ไม่คิดอะไร, ไม่ทำ
20) ไป ลายข้าง แสงแสง	เอาแต่ใจ ตนเอง, ไม่ ยอมฟัง เหตุผลของ คนอื่น					น้อยใจ, ไป คนเดียว
21) ไปพูน กินปลา มาพีกิน เข้า	การพึ่งพา อาศัยซึ่งกัน และกันหรือ ถ้อยที่ถ้อย อาศัยกัน	เป็นญาติกัน				อุดมสมบูรณ์, ไปเยี่ยมญาติ
22) ไป สุดส้าว	ไปสุดช่อง หรือสุด จังหวะ จนไม่ สามารถจะไป ได้อีกเพราะ หมดกำลัง	ไปไกลมาก แต่ก็กลับมา				
23) มุ่น ปานตะ เห็ด	ละเอียดยหรือ ละมาก				ใช้การไม่ได้, ทำอะไรไม่ได้ เรื่อง	พูดเชื่อไม่ได้, ไม่มีเหตุผล
24) มิด ปานแกว ตาย	เงียบกริบ		พูดน้อย			ไม่เปิดเผย ตัวตน, ขี้นี้นัย, ไม่ ฟังใคร

ตาราง 1 (ต่อ)

สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
25) มิดปานหอยไข่/ มิดปานมักหอยไข่	เงียบกริบ					ไม่เปิดเผยตัวตน, ไปเลย, ภูไม่กลับ, ไม่ใส่ใจใคร, เงียบขรึม
26) เว้าคำศอกออกต่ำวา/ เว้าคำศอกออกต่ำวา	พูดมาก, พูดเกินความจริง	ได้ยินอีกอย่างแต่พูดอีกอย่าง	พูดเรื่องเล็กเป็นเรื่องใหญ่		ชอบนินทาผู้อื่น	
27) ไ่วปานมือ	รวดเร็ว, ไ่วไฟ			คล่องแคล่ว		
28) ไ่วปานวอก/ ไ่วปานลิง	รวดเร็ว, ไ่วไฟ ลักษณะหลุกหลิกและลนลานเหมือนลิง			คล่องแคล่ว		
29) เสยปานหมาดด/ ซื่อหรือ	บุคคลที่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปแม้การกระทำนั้นจะถูกหรือผิดประการใดเขาก็เฉยเมย	ไม่สนใจผู้อื่น				

ตาราง 1 (ต่อ)

สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
30) เสยพานหมาปะห่า	ปล่อยปละ, ละเลย					ไม่อาย, ไม่สนใจใคร, เฉย
31) หญิงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์	คนที่จิตใจไม่มั่นคงหรือใจโลเล		ผู้หญิงไม่ดีมีสามีหลายคน			

2. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่เปลี่ยนแปลงความหมายของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 พบว่า สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานเปลี่ยนแปลงความหมายจำนวน 24 สำนวน โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 5 ประเภท เช่นเดียวกับข้อมูลของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 คือ

2.1 สำนวนที่มีความหมายกว้างขึ้น หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายขยายกว้างขึ้นจากเดิม สำนวนที่มีความหมายกว้างขึ้น ได้แก่

1) ใจฮ้ายปานเสือ

สำนวนใจฮ้ายปานเสือ เดิมหมายความว่า บุคคลที่มีใจโมโหหวังแต่จะทำร้ายผู้อื่น เข้าใกล้ไม่ได้ ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ อารมณ์ร้อน

2) ชื่อปานพลุ

สำนวนชื่อปานพลุ เดิมหมายความว่า ตรงมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนกว้างขึ้นคือ ชื่อตรงและไม่ลำเอียง

2.2 สำนวนที่มีความหมายแคบลง หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายแคบลงจากเดิม สำนวนที่มีความหมายแคบลง ได้แก่

1) บักสีเต๋อ

สำนวนบักสีเต๋อ เดิมหมายความว่า บุคคลที่ทำอะไรแก่งก้าง, เต๋อดำ ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ ผู้ชายที่เช่ซ้อ

2) ฟ้าวปานนำควาย

สำนวนฟ้าวปานนำควาย เดิมหมายความว่า รีบเร่ง ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ ไปเร็ว,เดินเร็วและวิ่งเร็ว

3) เว้าค่าศอกออกค่าว/ เว้าค่าศอกออกค่าวา

สำนวนเว้าค่าศอกออกค่าว/ เว้าค่าศอกออกค่าวา เดิมหมายความว่า พูดมาก,พูดเกินความจริง ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ พูดเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่

4) หญิงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์

สำนวนหญิงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์ เดิมหมายความว่า หญิงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์เป็นของต้องห้าม ห้ามเพศตรงข้ามไปมีเพศสัมพันธ์ด้วย มีความหมายแฝงว่า คนเหล่านี้เป็นคนที่จิตใจไม่มั่นคงหรือใจโลเลก็ได้ ปัจจุบันความหมายของสำนวนแคบลงคือ ผู้หญิงที่มีสามีเยอะถือว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี

2.3 สำนวนที่มีความหมายดีขึ้น หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายดีขึ้นจากเดิม

1) คยสาวสำพากย์หนัง

สำนวนคยสาวสำพากย์หนัง เดิมหมายความว่า คยเก่งเวลาจับผู้หญิง ปัจจุบันความหมายของสำนวนดีขึ้นคือ การมดี

2.4 สำนวนที่มีความหมายเสื่อมลง หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายเสื่อมลงหรือเลวลงจากเดิม สำนวนที่มีความหมายเสื่อมลง ได้แก่

1) กินคือหมอยู่คือหมา

สำนวนกินคือหมอยู่คือหมา เดิมหมายความว่า ความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ สกปรก

2) ขี้อายตื่นตดเหม็น

สำนวนขี้อายตื่นตดเหม็น เดิมหมายความว่า ความไม่เจียมตัวหรือไม่เจียมในฐานะของตนปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ ขี้หรืออยู่แล้วยังทำตัวแย่งไปอีก

3) จ้มปานพระ

สำนวนจ้มปานพระ เดิมหมายความว่า บ่นเก่ง ปัจจุบันความหมายของสำนวนเสื่อมลงคือ ต่ำ

2.5 สำนวนที่มีความหมายขยับเคลื่อนย้าย หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายขยับเคลื่อนย้ายไปจากเดิม สำนวนที่มีความหมายขยับเคลื่อนย้าย ได้แก่

1) กินข้าวปานชกมวย

สำนวนกินข้าวปานชกมวย เดิมหมายความว่า รับประทานอาหารอย่างรวดเร็วปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น กินเยอะและกินข้าวอร่อย

2) กินคือหมอยู่คือหมา

สำนวนกินคือหมอยู่คือหมา เดิมหมายความว่า ความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ ไม่มีพิธีต้องปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น กินเยอะและไม่ทำงาน

3) ขี้อายตื่นตดเหม็น

สำนวนขี้อายตื่นตดเหม็น เดิมหมายความว่า ความไม่เจียมตัวหรือไม่เจียมในฐานะของตนปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ขี้เหร่คิดว่าชมว่าตัวเองดูดี

4) คุษาสว้าพากย์หนึ่ง

สำนวนคุษาสว้าพากย์หนึ่ง เดิมหมายความว่า คุษเก่งเวลาจับผู้หญิงปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น พุดไปเรื่อย ๆ

5) จ้มปานพระ

สำนวนจ้มปานพระ เดิมหมายความว่า บ่นเก่ง ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น พุดมาก

6) ใจฮ้ายปานเสือ

สำนวนใจฮ้ายปานเสือ เดิมหมายความว่า บุคคลที่มีใจโมโหหวังแต่จะทำร้ายผู้อื่น เข้าใกล้ไม่ได้ ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น โกรธง่าย

7) ชื่อปานพระ/ ชื่อหรือ

สำนวนชื่อปานพระ/ ชื่อหรือ เดิมหมายความว่า ชื่อตรงมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น อยู่เฉย ๆ ไม่ยุ่งกับใครและไม่ออกแวก

8) ชื่อปานพล

สำนวนชื่อปานพล เดิมหมายความว่า ตรงมาก ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น คนตรงเกินไป

9) ดึกดึกดักใน / ดึกใน

สำนวนดึกดึกดักใน / ดึกใน เดิมหมายความว่า รู้มากเกินไป, ชอบเอาไรต์เอาเปรียบปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น นิสัยเจี๊ยบ ๆ, ชน, ดื้อและทำได้ทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี

10) ถึกกันปานเลื่อยไม้

สำนวนถึกกันปานเลื่อยไม้ เดิมหมายความว่า สมานสามัคคีหรือกลมเกลียวกันดี เปรียบเสมือนการเลื่อยไม้ เพราะถ้าหากการดึงเลื่อยไม้ไม่สัมพันธ์กันก็จะเลื่อยไปไม่ได้ แต่ปัจจุบันสำนวนมีความหมายขยับเคลื่อนย้ายเป็น รู้จักกันดี

11) นอนปานเปื้อเห็ด

สำนวนนอนปานเปื้อเห็ด เดิมหมายความว่า นอนเยอะหลับสนิท ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ตื่นสาย

12) บักสีเต๋อ

สำนวนบักสีเต๋อ เดิมหมายความว่า เดิมหมายความว่า บุคคลที่อะไรแก่งก้าง, เต๋อตำปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ชุ่มซำม, คนตัวเล็กและไม่สมประกอบ

13) บ้ามืดแก/ บ้ามืดโกน

สำนวนบ้ามืดแก/ บ้ามืดโกน เดิมหมายความว่า บุคคลที่เดิมเป็นพระแล้วสึกออกมาเป็นฆราวาสแล้วปฏิบัติตัวเหมือนกับคนทั่วไป ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็นบวชหลายครั้ง

14) บ่อหังซังขอบ/ บ่อหังซังซ้อ

สำนวนบ่อหังซังขอบ/ บ่อหังซังซ้อ เดิมหมายความว่า ไม่รอบคอบ, ไม่เอาใจใส่ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่อยากรู้

15) ไปลายข้างแล่งแง

สำนวนไปลายข้างแล่งแง เดิมหมายความว่า เอาแต่ใจตนเอง, ไม่ยอมฟังเหตุผลของคนอื่นปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ทำอะไรอย่างเดียว, เข้ากับคนอื่นไม่ได้และบอกแล้วไม่เชื่อฟัง

16) ไปฮูเดียวฮูดลูด

สำนวนไปฮูเดียวฮูดลูด เดิมหมายความว่า บุคคลเอาแต่ใจตนเอง, ไม่ยอมฟังความคิดเห็นของคนอื่น ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ทำงานได้อย่างเดียวและคนเชื่อมั่นในตนเอง

17) มิดปานแกวตาย

สำนวนมิดปานแกวตาย เดิมหมายความว่า เจียบกริบ ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่รู้ที่มาที่ไปและไม่กล้าเถียง

18) มิดปานหอยไซ/ มิดปานมักหอยไซ

สำนวนมิดปานหอยไซ/ มิดปานมักหอยไซ เดิมหมายความว่า เจียบกริบ ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ได้ยินแล้วไม่บอกต่อ

19) เว้าค่าศอกออกค่าว/ เว้าค่าศอกออกค่าว

สำนวนเว้าค่าศอกออกค่าว/ เว้าค่าศอกออกค่าว เดิมหมายความว่า พูดมาก, พูดเกินความจริง ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น รู้น้อยพูดน้อย

20) ไวนวนอก/ ไวนวนลิ่ง

สำนวนไวนวนอก/ ไวนวนลิ่ง เดิมหมายความว่า รวดเร็ว, ไวไฟ ลักษณะหลักและล้นล้นเหมือนลิ่ง ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ดื้อชนเหมือนลิ่ง

21) เสยปานหมาดด/ ซื่อหรือ

สำนวนเสยปานหมาดด/ ซื่อหรือ เดิมหมายความว่า บุคคลที่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปแม้การกระทำนั้นจะถูกหรือผิดประการใด เขาก็เฉยเมย ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่รู้เรื่อง

22) เสยปานหมาปะห่า

สำนวนเสยปานหมาปะห่า เดิมหมายความว่า ปล่อยปละ, ละเลย ปัจจุบันความหมายของสำนวนขยับเคลื่อนย้ายเป็น ไม่อายและไม่สนใจใคร

จากการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนทั้งหมดสามารถจัดข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความหมายได้ดังตารางนี้

ตาราง 2 สรุปการเปลี่ยนแปลงความหมายของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2

สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
1) กินข้าวปานชกมวย	รับประทานอาหารอย่างรวดเร็ว					กินเยอะ, กินข้าวอร่อย
2) กินคือหมูอยู่คือหมา	ความเป็นอยู่แบบง่ายๆ ไม่มีพิธีรีตอง				สกปรก	กินเยอะ, ไม่ทำงาน
3) ซื่ออายตื่นตดเหม็น	การไม่เจียมตัวหรือไม่เจียมในฐานะของตน				ซื่อหรืออยู่แล้วยังทำตัวให้ดูแย่ลงไปอีก	ซื่อหรือคิดว่าชมว่าตัวเองดูดี

ตาราง 2 สรุปการเปลี่ยนแปลงความหมายของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2

สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
4) คยุสาวล้ำพากย์หนัง	คยุเก่งเวลาจับผู้หญิง			การมดี		พูดไปเรื่อย ๆ
5) จ้มปานพระ	บ่นเก่ง				ด่า	พูดมาก
6) ใจฮ้ายปานเสือ	บุคคลที่มีใจโมโหหวังแต่จะทำร้ายผู้อื่น เข้าใกล้ไม่ได้	อารมณ์ร้อน				โกรธง่าย
7) ชื่อปานพระ/ ชื่อหรือ	ชื่อตรงมาก					อยู่เฉยๆ ไม่ยุ่งกับใคร, ไม่วอกแวก
8) ชื่อปานพลู	ตรงมาก	ชื่อตรง, ไม่ลำเอียง,				ตรงเกินไป
9) ดึกดึก ตักใน / ตักใน	รู้มากเกินไป, ชอบเอารัดเอาเปรียบ					ชน, ดี, ทำได้ทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี, นิสัยเงิบๆ
10) ถึกกันปานเลื่อยไม้	สมานสามัคคีหรือกลมเกลียวกันดี เปรียบเสมือนการเลื่อยไม้					รู้จักกันดี

ตาราง 2 (ต่อ)

สำนวน	ความหมาย เดิม	ความหมาย กว้างขึ้น	ความหมาย แคบลง	ความหมาย ดีขึ้น	ความหมาย เสื่อมลง	ความหมาย ขยับ เคลื่อนย้าย
11)นอน ปานเบือ เห็ด	นอนเยอะ หลับสนิท					ตื่นสาย
12) บักสี เต๊อ	บุคคลที่ทำ อะไรต่อคำ, เช่อซ่า		ผู้ชายเช่อซ่า			ไม่ สมประกอบ, ซุ่มซ่าม, คน ตัวเล็ก
13) บ้า มิดแถ/ บ้ามิด โกน	บุคคลที่เดิม เป็นพระแล้ว สึกออกมา เป็นฆราวาส แล้วปฏิบัติตัว เหมือนกับคน ทั่วไป และ ขณะที่เป็น ฆราวาส ใหม่ๆ นั้นก็ เที่ยว ประพฤติ ปฏิบัติเหมือน ฆราวาส ทั้งหลาย ประพฤติ จน คนทั้งหลาย เห็นว่าอยาก สึกออกมา ประพฤติ เช่นนั้นเต็ม แก่					บวชหลาย ครั้ง

ตาราง 2 (ต่อ)

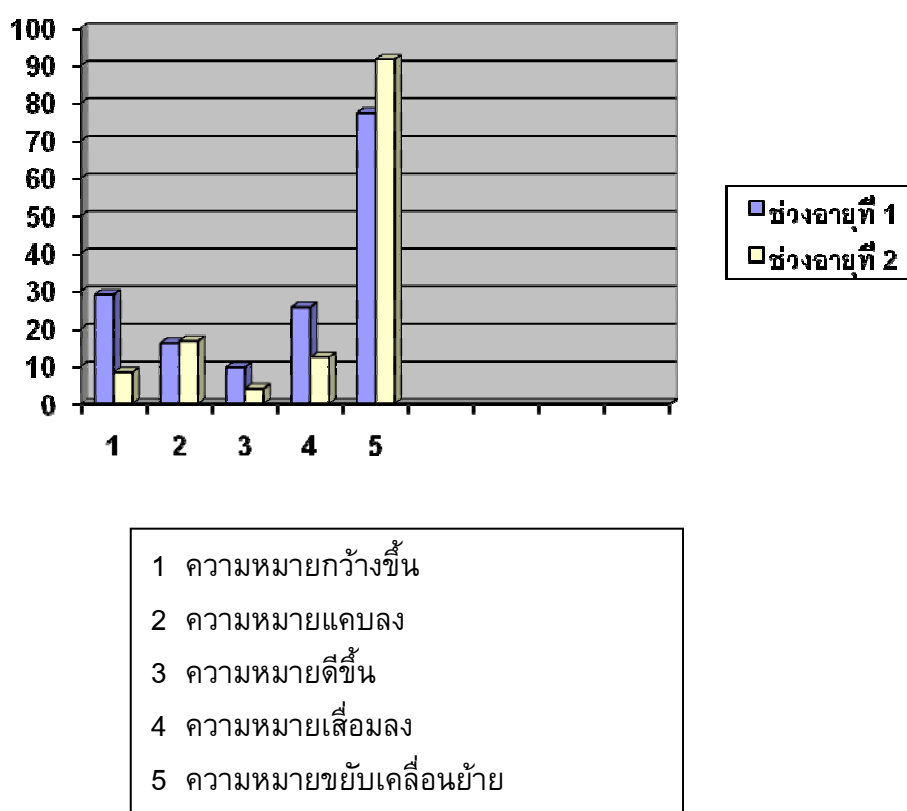
สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
14) บอหนังข้ง ขอบ/ บอหนังข้งข้อ	ไม่รอบคอบ, ไม่เอาใจใส่					ไม่อยากจะรู้
15) ไปลาย ข้างแล่ง แง่ง	เอาแต่ใจ ตนเอง, ไม่ ยอมฟัง เหตุผลของ คนอื่น					ทำอะไรอย่าง เดียว, เข้า กับคนอื่น ไม่ได้, บอก แล้วไม่เชื่อ ฟัง
16) ไปฮู เดียวฮูดลุด	บุคคลเอาแต่ ใจตนเอง, ไม่ยอมฟัง ความคิดเห็น ของคนอื่น					ทำงานได้ อย่างเดียว, เชื่อมั่นใน ตนเอง
17) ฟ้าว ปานน้ำ ควาย	รีบเร่ง		ไปเร็ว,เดิน เร็ว, วิ่งเร็ว			
18) มิด ปานแกว ตาย	เงียบกริบ					ไม่รู้ที่มาที่ไป , ไม่กล้าเถียง
19) มิด ปานหอย ไข่/ มิด ปานมัก หอยไข่	เงียบกริบ					ได้ยินแล้วไม่ บอกต่อ

ตาราง 2 (ต่อ)

สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายกว้างขึ้น	ความหมายแคบลง	ความหมายดีขึ้น	ความหมายเสื่อมลง	ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
20) เว้า ค่าศอก ออกต่ำ วา/ เว้าค่า ศอกออก ต่ำวา	พูดมาก, พูดเกินความจริง		พูดเรื่องเล็กเป็น เรื่องใหญ่			รู้น้อยพูดน้อย
21) ไว ปานวอก/ ไวปานลิง	รวดเร็ว, ไวไฟ ลักษณะ หลุกหลิกและ ฉุนฉุน เหมือนลิง					ทำอะไรเร็วโดยไม่คิด, ดื้อชนเหมือนลิง
22) เสย ปานหมา ตด/ ซื่อ หรือ	บุคคลที่ กระทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งลงไป แม้การ กระทำนั้นจะ ถูกหรือผิด ประการใด เขาก็เฉยเมย					ไม่รู้เรื่อง
23) เสย ปานหมา ปะห่า	ปล่อยปละ, ละเลย					ไม่อาย, ไม่สนใจใคร
24) หึง สามผัว เจ้าหัว สามโบสถ์	คนที่จิตใจไม่ มั่นคงหรือใจ โลเล		ผู้หญิงที่มีสามี เยอะถือว่าเป็น ผู้หญิงไม่ดี			

จากการผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายของ
สำนวนของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 เกิดการเปลี่ยนความหมายกว้างขึ้น 9 สำนวนคิดเป็นร้อยละ
29.03 ความหมายแคบลง 5 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 16.12 ความหมายดีขึ้น 3 สำนวน คิดเป็น
ร้อยละ 9.67 ความหมายเสื่อมลง 8 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 25.80 ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
24 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 77.41

สำนวนของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 เกิดการเปลี่ยนความหมายกว้างขึ้น 2 สำนวนคิด
เป็นร้อยละ 8.33 ความหมายแคบลง 4 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 16.66 ความหมายดีขึ้น 1 สำนวน คิด
เป็นร้อยละ 4.16 ความหมายเสื่อมลง 3 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ความหมายขยับเคลื่อนย้าย
22 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 91.66 ซึ่งสรุปเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 7 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน
ของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 และ 2

จากภาพประกอบนี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงความหมายของ
สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานระหว่างผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 และ ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2

สรุปสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย

จากการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่เกิดขึ้นกับผู้บอกภาษาทั้งสองช่วงอายุสามารถนำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามประเภทของการเปลี่ยนแปลงความหมายได้ดังนี้

1. สำนวนที่มีความหมายกว้างขึ้น หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายขยายกว้างขึ้นจากเดิม ได้แก่

- 1) กินข้าวปานชกมวย
- 2) ใจดีปานพระเวส
- 3) ใจฮ้ายปานเสือ
- 4) ชื่อปานพระ/ ชื่อหรือ
- 5) ชื่อปานพล
- 6) ไปพันกินปลามาพีกินเข้า
- 7) ไปสุดส้าว
- 8) เว้าค่าตอกออกค่าว/ เว้าค่าตอกออกค่าว
- 9) เสยปานหมาตด/ ชื่อหรือ

2. สำนวนที่มีความหมายแคบลง หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายแคบลงจากเดิม สำนวนที่มีความหมายแคบลง ได้แก่

- 1) จิงอิงจองฮอง
- 2) นอนปานเปื้อเห็ด
- 3) บักสีเต๋อ
- 4) ฟ้าวปานนำควาย
- 5) มิดปานแกวตาย
- 6) เว้าค่าตอกออกค่าว/ เว้าค่าตอกออกค่าว
- 7) หึงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์

3. สำนวนที่มีความหมายดีขึ้น หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายดีขึ้นจากเดิม สำนวนที่มีความหมายดีขึ้น คือ

- 1) คุษสาวล้ำพากย์หนัง
- 2) ไวปานมือ
- 3) ไวปานวอก/ ไวปานลิง

4. สำนวนที่มีความหมายเสื่อมลง หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายเสื่อมลงหรือเลวลงจากเดิม สำนวนที่มีความหมายเสื่อมลง ได้แก่

- 1) กินข้าวปานชกมวย
- 2) กินคือหมูอยู่คือหมา

- 3) ซี่อ้ายตีนตดเหม็น
- 4) คุษสาวสำพากย์หนึ่ง
- 5) จ่มปานพระ
- 6) บักสีเต๋อ
- 7) บ้ามืดแถ/ บ้ามืดโกน
- 8) มุ่นปานเตะเห็ด
- 9) เว้าค่าศอกออกค่าวา/ เว้าค่าศอกออกค่าวา

5. สำนวนที่มีความหมายขยับเคลื่อนย้าย หมายถึง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้นส่งผลให้สำนวนอาจมีความหมายขยับเคลื่อนย้ายไปจากเดิม สำนวนที่มีความหมายขยับเคลื่อนย้าย ได้แก่

- 1) กินข้าวปานชกมวย
- 2) กินคือหมูอยู่คือหมา
- 3) ซี่อ้ายตีนตดเหม็น
- 4) คุษสาวสำพากย์หนึ่ง
- 5) จิกปลาแตกปานลอกปอ/ จิกปลาแตกปานลอกปอ
- 6) จิงอิงจงฮอง
- 7) จ่มปานพระ
- 8) ใจอ้ายปานเสือ
- 9) ซื่อปานพระ/ ซื่อหรือ
- 10) ซื่อปานพลู
- 11) ดึกดักดักใน / ดึกใน
- 12) ตีนก่อนไก่
- 13) นกเค้าถ่วงตาแม่
- 14) ทำกินน้องช้าง
- 15) ถึกกันปานเลื่อยไม้
- 16) นอนปานเปื้อเห็ด
- 17) บักสีเต๋อ
- 18) บ้ามืดแถ/ บ้ามืดโกน
- 19) บอีนังขังขอบ/ บอีนังขังข้อ
- 20) ไปลายข้างแสงแงง
- 21) ไปฮูเดียวฮูดลูด
- 22) ไปพุนกินปลามาพิกินเข้า
- 23) มุ่นปานเตะเห็ด

- 24) มิตปานแกวตาย
- 25) มิตปานหอยไข่/ มิตปานมักหอยไข่
- 26) เว้าค่าศอกออกค่าว/ เว้าค่าศอกออกค่าว
- 27) ไวปานมือ
- 28) ไวปานวอก/ ไวปานลิง
- 29) เสยปานหมาตด/ ซื่อหรือ
- 30) เสยปานหมาปะห่า

นอกจากจะพบการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานแล้ว ผู้วิจัยยังพบการสูญหายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นจำนวนมาก สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีแนวโน้มว่าจะสูญหายไป ได้แก่

- 1) จีกลาแตกปานหลอกปอ/ จีกลาแตกปานลอกปอ
- 2) จิงอิงจองฮอง
- 3) ทำกินน้องช้าง
- 4) บักสีเต้อ
- 5) บ้ามืดแก
- 6) ใจดีปานพระเวส
- 7) ซี่ฮ้ายตีนตดเหม็น
- 8) นกเค้าถ่วงตาแม่
- 9) ไปพูนกินปลาแม่น้ำกินเข้า
- 10) เว้าค่าศอกออกค่าว/ เว้าค่าศอกออกค่าว
- 12) ไวปานวอก/ ไวปานลิง
- 13) หมึงสามผัวเจ้าหัวสามโบสถ์

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อรวบรวมสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ใช้ในปัจจุบันในคนสองช่วงอายุ
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของคน

สองช่วงอายุ

3. เพื่อวิเคราะห์การสูญหายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของคนสองช่วงอายุที่

อาจจะมีผลต่อคลังคำ

สมมุติฐานในการวิจัย

ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 พูดสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลง

ความหมายแตกต่างกันกับผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ

9 ตำบล คือ ตำบลบ้านโสก โคกมั่งงอย ห้วยไร่ คอนสวรรค์ หนองขาม ช้องสามหมอ ยางหวาย โนนสะอาด และศรีสำราญ โดยคัดเลือกผู้บอกภาษาตำบลละ 2 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ผู้บอกภาษาที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป ตำบลละ 1 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บอกภาษาที่มีอายุระหว่าง 15-20 ปี จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 9 ตำบล จำนวน 18 คน โดยผู้วิจัยนำสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่บรรยายอุปนิสัยจำนวน 35 สำนวน ซึ่งคัดเลือกมาจากหนังสือคำวิเศษณ์และสำนวนพูดภาษาอีสาน งานวิจัยเรื่อง “ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น” และจากการสอบถามปราชญ์ชาวบ้านไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ 4 หัวข้อ ได้แก่

1. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่ผู้บอกภาษาทราบความหมายแต่อาจผิดเพี้ยนไป

บ้าง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ทราบความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 กล่าวคือผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ยังคงทราบความหมายของสำนวนทั้งความหมายเดิมและความหมายที่อาจผิดเพี้ยนไปบ้าง ตัวอย่างที่ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 บอกความหมายของสำนวนที่ความหมายที่ผิดเพี้ยนไปบ้างเช่น สำนวนฟ้าวพานน้ำควาย เดิมหมายความว่า รีบเร่ง แต่ผู้บอกภาษาให้ความหมายใหม่ว่า ไปเร็ว จากสำนวนดังกล่าวจะเห็นว่าความหมายของสำนวนยังมีความหมายใกล้เคียงกับความหมายเดิมมากเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้นจึงยังไม่จัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงความหมาย

2. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีความหมายคงเดิม

ผลการวิจัยพบว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 บอกความหมายเดิมของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานได้มากกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 กล่าวคือ ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ยังคงทราบหรือบอกความหมายเดิมของสำนวนไว้ได้ดีกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ซึ่งภาพประกอบ 4 แสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 บอกความหมายคงเดิมในระดับที่สูงกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 สาเหตุที่ทำให้ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ทราบและบอกความหมายเดิมของสำนวนไว้ได้ดีกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 รู้และเข้าใจในภาษาไทยถิ่นอีสาน รวมทั้งใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวันจึงทำให้ผู้บอกภาษามีความรู้ความเข้าใจในความหมายของสำนวนเป็นอย่างดีเช่นกันและด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้ผู้บอกภาษายังคงใช้สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้บอกภาษาสามารถยกตัวอย่างสถานการณ์ประกอบการให้ความหมายและบอกที่มาของสำนวนได้ ซึ่งแตกต่างจากผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ที่ไม่สามารถบอกความหมายของสำนวนได้และพบการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นจำนวนมากมีทั้งสำนวนที่มีคำความหมายเดิมและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541: 33) ที่ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษาประการหนึ่งคือ วยของผู้ใช้ภาษาวัยรุ่นจะใช้สำนวนที่เป็นสำนวนใหม่ในขณะที่วัยรุ่นยังคงใช้สำนวนเก่าได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างสำนวนที่มีความหมายคงเดิม เช่น สำนวนทำกินน้องช้าง ความหมายว่า รอคอยนานมาก ปัจจุบันผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ก็ยังคงทราบและบอกความหมายที่เป็นความหมายเดิมของสำนวน

3. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่พบการเปลี่ยนแปลงความหมาย

จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน พบการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนทั้งในผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 และ ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานงานวิจัยที่ว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 พุดสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแตกต่างกันกับผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 มากกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 พบการเปลี่ยนแปลงความหมาย 5 ประเภทเรียงลำดับการเปลี่ยนแปลงความหมายจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงความหมายขยับเคลื่อนย้าย ความหมายแคบลง ความหมายกว้างขึ้น ความหมายเสื่อมลงและความหมายดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงความหมาย

ทั้ง 5 ประเภทไม่กระทบต่อคลังสำนวน สอดคล้องกับแนวคิดของ (ปราณี กุลละวณิชย์และคณะ (2532: 51-54) และน้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์ (2551: 119-123) ที่ว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีผลกระทบต่อจำนวนคำในคลังคำ จากผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่าในการจัดประเภทการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานนั้นยากต่อการวิเคราะห์ว่าควรจัดแต่ละสำนวนอยู่ในประเภทใด เนื่องจากการบอกหรือให้ความหมายของผู้บอกภาษาตีความความหมายของสำนวนแตกต่างกันและการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ (change in progress) จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายได้หลายประเภทในหนึ่งสำนวน จะเห็นได้ว่าสำนวนหนึ่งไม่ได้มีความหมายแน่นอนตายตัว จะมีความหมายอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์ (context situation) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของสุริยา รัตนกุล (2544) ที่ว่าปัจจัยทำให้คำเปลี่ยนแปลงความหมายนั้นมีหลายประการและหนึ่งในนั้นก็คือคำที่มีความหมายไม่ตายตัว เช่นเดียวกับสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่เกิดการเปลี่ยนแปลงได้หลายประเภทตัวอย่างเช่นสำนวน กินข้าวปานชกมวย เดิมหมายความว่า รับประทานอาหารอย่างรวดเร็ว แต่ปัจจุบันความหมายขยับเคลื่อนย้ายหมายความว่า กินเยอะและกินข้าวอร่อย รวมทั้งความหมายของสำนวนเสื่อมลงไปจากความหมายเดิมความหมายว่า กินไม่มีมารยาทและไม่เป็นระบบระเบียบ แต่บางสำนวนเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายเพียงประเภทเดียวเท่านั้น ตัวอย่างเช่นสำนวน ตื่นก่อนไก่ ความหมายเดิมของสำนวนหมายความว่า ตื่นนอนช้ามาก แต่ความหมายขยับเคลื่อนย้ายไปจากความหมายเดิมไปหมายความว่า ขยัน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานนั้นอีกประการหนึ่งคือปัจจัยทางด้านการศึกษา กล่าวคือ การบอกความหมายสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานของผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ที่พบการเปลี่ยนแปลงความหมายเป็นจำนวนมากเนื่องจากปัจจุบันผู้บอกภาษาได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาที่มีความมุ่งหมายคือเพื่อจัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน จึงทำให้ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ส่วนใหญ่กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ไม่รู้จักคำหรือสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานแต่รู้จักสำนวนไทยจึงนิยมไปใช้สำนวนไทยแทนสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานมากขึ้นซึ่งอาจเป็นสำนวนที่ผู้บอกภาษาเคยพบเห็นจากหนังสือเรียนหรือเคยได้ยินจากผู้อื่น สังเกตว่าบางครั้งผู้บอกภาษาบอกความหมายของสำนวนจากรูปภาษาที่เห็น นั้นหมายความว่าผู้บอกภาษาไม่ทราบความหมายอย่างแท้จริงแต่ตีความจากคำที่เห็นหรือได้ยินเท่านั้น จึงทำให้ผู้บอกภาษาสามารถบอกความหมายได้แต่เป็นความหมายที่ผิดเพี้ยนหรือความหมายเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเพราะผู้บอกภาษาได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น เรียนรู้ภาษาที่หลากหลายเช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ฯลฯ โดยเฉพาะภาษาไทยมาตรฐานที่ผู้บอกภาษาใช้สื่อสารกันระหว่างเพื่อน คนต่างท้องถิ่นและใช้ในสถานที่ราชการ หรือแม้กระทั่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 เห็นได้อย่างชัดเจนว่าปัจจัยเดียวกัน

นี้ทำให้ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 คงความหมายเดิมของสำนวนไว้ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากผู้บอกภาษาได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 เท่านั้นไม่ได้เรียนรู้ภาษาที่หลากหลายเหมือนกับผู้บอกภาษาช่วงชั้นที่ 2 แม้ว่าจะอยู่ในสถานที่ราชการหรือสื่อสารกับคนต่างท้องถิ่นก็ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสื่อสารรวมทั้งการรับข้อมูลข่าวสารต่างๆก็เลือกแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือด้วยภาษาถิ่นเป็นหลัก

ปัจจัยทางสังคมอีกประการหนึ่งนั่นก็คือ วิทยาการอันก้าวหน้า ทำให้ในปัจจุบันมีเทคโนโลยี สื่อ นวัตกรรม ที่ทันสมัยเกิดขึ้นในสังคมมากมายทั้งสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ ซึ่งสื่อเหล่านี้นำเสนอหรือให้ข้อมูลที่เป็นภาษาไทยมาตรฐาน นอกจากนั้นยังมีภาษาต่างประเทศเช่นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาจีน ฯลฯ ที่สามารถทำให้ผู้บอกภาษาเรียนรู้และเข้าใจในภาษาดังกล่าว นั่นหมายความว่าภาษาไทยมาตรฐานและภาษาต่างประเทศได้เข้าถึงตัวผู้บอกภาษาได้อย่างรวดเร็วจนทำให้ภาษาเหล่านี้มีอิทธิพลต่อผู้บอกภาษา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2548: 92) ที่ว่าการที่คนใดคนหนึ่งพูดได้หลายภาษาและสามารถใช้ภาษานั้นสลับไปมาได้ ซึ่งทำให้ภาษาหลายภาษามีอิทธิพลต่อกันเรียกว่าการสัมผัสภาษา (language contact) ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ที่เกิดการสัมผัสภาษาต่างๆกับภาษาไทยถิ่นอีสาน ด้วยหลักการดังกล่าวผู้บอกภาษาจึงรับเอาอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานมาใช้หรือที่จนส่งผลให้การใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านคำและความหมาย ผู้บอกภาษาที่เป็นวัยรุ่นนิยมใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น กล่าวคือผู้บอกภาษาใช้ภาษาแม่ (ภาษาไทยถิ่นอีสาน) น้อยลงนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2550.) ที่ว่าปัจจุบันคนรุ่นใหม่มีการใช้ภาษาราชการมากขึ้นและใช้ภาษาถิ่นของตนลดลง เปลี่ยนไปใช้ภาษาราชการเพียงภาษาเดียวหรือเฉพาะภาษาใหญ่ๆ จากปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นทำให้ผู้บอกภาษาไม่ทราบความหมายของคำที่เป็นภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างแท้จริง เมื่อไม่ทราบความหมายจึงหลีกเลี่ยงที่จะไม่ใช้คำนั้นๆเช่นเดียวกับสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานเมื่อผู้บอกภาษาไม่ทราบความหมายจึงทำให้ไม่ใช้สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานจึงเปลี่ยนไปใช้สำนวนไทยแทนเพื่อความสะดวก

4. สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีแนวโน้มว่าจะสูญหายไป

จากการเก็บรวบรวมสำนวนและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานนอกจากแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนแล้วยังพบสำนวนที่มีแนวโน้มว่าจะสูญหายไปจำนวน 13 สำนวน ซึ่งแนวโน้มการสูญหายไปของสำนวนพบทั้งในผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 และ ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ผู้วิจัยมีหลักการในการวิเคราะห์สำนวนที่มีแนวโน้มว่าจะสูญหายไปโดยศึกษาจากการบอกความหมายของผู้บอกภาษาหากสำนวนใดผู้บอกภาษาไม่ทราบความหมายหรือไม่สามารถบอกความหมายได้ผู้วิจัยถือว่าสำนวนนั้นมีแนวโน้มที่จะสูญหายไป

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคาดว่าในอนาคตสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานบางสำนวนอาจสูญหายหรือตายไปจากคลังสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน จะเห็นได้ว่าพบการสูญหายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานทั้งในผู้ออกภาษาช่วงอายุที่ 1 และ 2 เนื่องจากเป็นสำนวนที่ผู้ออกภาษาไม่เคยได้ยินมาก่อนหรือไม่ก็เคยได้ยินมาแต่ไม่ทราบความหมายจึงไม่แน่ใจว่าแท้จริงแล้วหมายความว่าอย่างไรกันแน่และไม่ทราบว่าจะใช้พูดในสถานการณ์ใด ซึ่งสำนวนดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะสูญหายไปหากไม่มีผู้พูดหรือการบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร

ปัจจัยที่ส่งผลให้สำนวนอาจสูญหายหรือตายไปจากคลังสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานก็คือการเห็นความสำคัญและคุณค่าของภาษาถิ่น เป็นที่น่าสังเกตว่าปัจจุบันผู้ออกภาษาไม่นิยมใช้สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน แต่เปลี่ยนไปใช้สำนวนไทยแทนเนื่องจากเป็นภาษาที่ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ไม่ต้องตีความและมีรูปศักดิ์ศรี (prestige) ทางภาษาที่สูงกว่าภาษาถิ่น กล่าวคือผู้พูดที่ใช้ภาษาไทยมาตรฐานจะเป็นที่ยอมรับของในสังคมจัดว่าเป็นชนชั้นสูงในขณะที่ผู้ที่ใช้ภาษาถิ่นไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมจนดูเหมือนว่าตนเองเป็นชนชั้นต่ำจึงส่งผลให้ภาษาถิ่นมีรูปไร้ศักดิ์ศรีสูงกว่าภาษาไทยมาตรฐาน ด้วยเหตุผลที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นเองจึงทำให้ผู้ออกภาษาเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าภาษาถิ่นของตน ซึ่งหากผู้ออกภาษาเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับภาษาอื่นมากกว่าภาษาถิ่นแล้วในอนาคตอาจเกิดการสูญเสียภาษาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2550.) ที่ว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มภาษาวิกฤต ได้แก่ ภาษามอญ ภาษามลายูถิ่น ภาษาเขมรถิ่นไทย ภาษาคำเมือง ลาวอีสานและปักข์ใต้ ซึ่งหากปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นกับภาษาไทยถิ่นอีสานย่อมส่งผลให้อัตลักษณ์ทางภาษาขาดหายไปและภาษาไทยถิ่นอีสานตายไปในท้ายที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

เป็นที่น่าสนใจว่าการที่ผู้วิจัยนำบัญชีรายการสำนวนทั้ง 35 สำนวนที่ศึกษาและรวบรวมมาจาก 3 แหล่งข้อมูลอันได้แก่ หนังสือสำนวนคำวิเศษณ์และสำนวนพูดภาษาอีสาน งานวิจัยเรื่องถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่นและจากการสอบถามปราชญ์ชาวบ้านนั้น ความหมายเดิมของแต่ละสำนวนยังไม่ทราบแน่ชัดว่าคือความหมายใดและจุดเริ่มต้นของสำนวนเริ่มจากจุดใดแน่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากต่อการระบุว่าความหมายของสำนวนนั้นเป็นความหมายเดิมที่ถูกต้องหรือไม่เพราะเป็นการรวบรวมข้อมูลจาก 3 แหล่งข้อมูลเท่านั้นข้อมูลถือว่ายังไม่ครอบคลุมต่อการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นที่น่าสนใจที่ควรศึกษาในประเด็นดังกล่าวรวมทั้งควรศึกษาที่มาหรือประวัติของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานและระยะเวลาที่เกิดขึ้นของสำนวน เนื่องจากผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าจากการสัมภาษณ์ผู้ออกภาษาส่วนใหญ่ทราบความหมายของสำนวนแต่ไม่ทราบว่าสำนวนนั้นมีที่มาอย่างไรหรือบางสำนวนก็ทราบที่มาที่ไม่ชัดเจน ซึ่งหากมีการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานก็จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเกี่ยวกับสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนาคพันธุ์. (2513). *สำนวนไทย*. พระนคร: บำรุงสาส์น.
- กัญญารัตน์ ปันทอง. (2524). *การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในคน 3 รุ่นของ
ภาษาคำเมือง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ไขศิริ ปราโมช ณ อยุธยา. (2539). *การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวน
ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จริญญา ธรรมโชโต. (2543, ตุลาคม-2544, มีนาคม). *แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง
คำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นใต้ของคนสองกลุ่มอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัด
ตรัง*. วารสารปริชาติ. 13(2): 37-45.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2538). *การแปลสำนวนในนวนิยายภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย*. ใน
ศาสตร์แห่งภาษา. หน้า 25-46. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์. (2541). *การเปลี่ยนแปลงของภาษา: ภาษาอังกฤษผ่านกาลเวลา*.
กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2551). *การเปลี่ยนแปลงของภาษาผ่านกาลเวลา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร. (2546). *ปทานุกรม สำนวน สุภาษิตและคำพังเพยไทย*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอสแอนด์เคบคส์.
- (2541). *อธิบายสำนวน สุภาษิตและคำพังเพยไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
เรือนแก้ว.
- บรรพต เปรมชู. (2522). *คำวิเศษณ์และสำนวนพูดภาษาอีสาน*. กรุงเทพฯ:
กระทรวงศึกษาธิการ.
- ประไพ เลิศธีระวิวัฒน์. (2532). *ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์
อ.ม. (วิชาภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- ปราณี กุลละวณิชย์; และคนอื่นๆ. (2532). *ภาษาทัศน*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนอ เพชรสม. (2526). *การเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาระหว่างคน 3 รุ่นใน อำเภอท่าแซะ
จังหวัดชุมพร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. (2526). ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ : วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- . (2521). ภาษาและภาษาศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัลยา วิมุกตะละพ. (2512). การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวน และลำดับของคำ ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุภรา สุขวรรณ. (2537). การศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์และการออกเสียงคำศัพท์ในภาษาถิ่นอุบลราชธานีของบุคคลสองระดับอายุ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาศาสตร์การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุริยา รัตนกุล. (2544). อรรถศาสตร์เบื้องต้น. นครปฐม: สถาบันภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2550, กันยายน). สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2553, จาก <http://tribalcenter.blogspot.com>
- สุวัฒนา เลี่ยมประเสริฐและกันทิมา วัฒนประเสริฐ. (2539). วิเคราะห์การใช้คำและการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุชุมชนภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีน. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนทรี อุดมเดชา. (2538). การศึกษาคำศัพท์ที่มีแนวโน้มจะเลิกใช้ในภาษาถิ่นระยอง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาศาสตร์การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ติสสมหาเถระ). (2515). พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง ฉบับปณิธาน. ม.ป.พ.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2541). ภาษาศาสตร์สังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2548). ภาษาในสังคมไทย : ความหลากหลายการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพันธ์ บวรรักษา. (2545). การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยอีสาน จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเสริมหลักสูตร / มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทัยวรรณ ตันหยง. (2526). วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคน 3 ระดับอายุในภาษาพวน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จารึกภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

- Jackson, Howard. (1988). *Words and Their Meaning*. Singapore: Longman.
- Labov, William. (2006). *The Social Stratification of English in New York City*.
2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Makkai, Adam. (1972). *Idiom Structure in English*. Paris: Mouton.
- McMahon, April M.S. (1994). *Understanding Language Change*. Cambridge:
Cambridge University Press.
- Palmer, F.R. (1981). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trask, R.L. (1994). *Language Change*. Great Britain: T.J. Press
- Yule, George. (1985). *The Study of Language*. Cambridge: Cambridge University
Press.

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาววชิรา บุญเกิด
วันเดือนปีเกิด	11 ธันวาคม 2523
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	146 หมู่ 9 ตำบลบ้านโสก อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ 36140
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครู คศ.1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนชุมชนบ้านหนองฝ้าย อำเภอเลาขวัญ จังหวัด กาญจนบุรี 71210
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2545	ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) จาก สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2553	การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์การศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ